

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Andra kammaren.

Nr 34.

Fredagen den 13 maj.

Kl. 3.30 e. m.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talman-
nen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 6 och den 7 innevarande maj.

§ 2.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**, som anförde: Med andra kammarens tillstånd har herr Thorell tillfrågat mig, huruvida jag förmärkt, att byggnadsbeståndet på kronans egendomar befinner sig i mindre tillfredsställande skick samt att felaktiga värden i större eller mindre antal fall åsättas egendomarna, då de skola försäljas, ävensom huruvida jag, om så är fallet, ämnar vidtaga sådana åtgärder, som resultera i bättre byggnader å ifrågavarande egendomar samt skäligen värderingar vid deras försäljning.

*Svar å
interpellation.*

Med anledning av ifrågavarande interpellation har jag infortrat yttrande i ärendet från domänstyrelsen, under vars förvaltning flertalet kronan tillhöriga jordbruksegendomar stå. Gällande bestämmelser om utarrendering av sådana jordbruksegendomar återfinnas i en efter riksdagens godkännande år 1934 utfärdad förordning angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom samt i en samtidigt utfärdad kungörelse med tillämpningsföreskrifter till denna förordning. Enligt dessa bestämmelser — jag bortser i det följande från de särskilda föreskrifterna om s. k. skogsjordbruk — skall, då utarrendering av jordbruksegendom förestår, arrendeuppskattning företagas, varvid skall upprättas beskrivning över egendomen ävensom uppgöras förslag till sättet för dess utarrendering samt till den arrendeavgift och de villkor i övrigt, emot vilka densamma bör upplätas. Befinnes vid arrendevillkorens fastställande nybyggnad erforderlig, skall arrendatorn i arrendekontraktet åläggas verkställa arbetet. I kontraktet skola för sådant fall intagas noggranna bestämmelser med avseende å det föreskrivna arbetet, varjämte skall angivas den tidpunkt, då arbetet skall vara utfört. För arbetet skall arrendatorn erhålla ersättning med visst i kontraktet angivet belopp. Utöver den tillsyn över byggnadsverksamheten å kronoegendomarna, som sålunda verkställas i samband med de i regel vart tjugonde år återkommande uppskattningsföreläggningarna, skall egendom vart femte år eller, där så prövas nödigt, oftare, besiktigas av domänintendenten. Denna besiktning går ut på att utröna, huru egendomen skötes och arrendevillkoren fullgöras av arrendatorn. Om brist konstateras, som bör avhjälpas av arrendatorn, skall denne föreläggas att hava utfört arbetet inom viss tid. Underlåter arrendatorn att ställa sig föreläggandet till efter rättelse, äger domänstyrelsen, där styrelsen anser

Andra kammarens protokoll 1938. Nr 34.

Svar å interpellation. (Forts.)

så nödigt, ombesörja bristens avhjälpande med skyldighet för arrendatorn att ersätta kronan kostnaden för arbetets utförande. Gäller det större reparation på grund av byggnadsbeståndets ålder, torde den praxis tillämpas, att domänstyrelsen betalar viss del av kostnaden samt i vissa fall erforderligt material.

Det bör bemärkas att enligt nämnda arrendeförordning domänverket och arrendatorn gemensamt ha att svara för nybyggnad under löpande arrendeperiod, varvid arrendatorns andel i kostnaden uppskattas efter den tid, som återstår av gällande arrendekontrakt.

Av det anförda framgår att enligt gällande bestämmelser rörande kronoegendomarnas förvaltning behovet av tillfredsställande byggnader bör kunna tillgodoses särskilt vid ny utarrendering, därest vederbörande domänintendenter beakta frågan. Den allmänna uppfattningen rörande jordbruksegendomarnas bebyggande, som nu är gällande, är emellertid av relativt sent datum. Med hänsyn till den byggnadsstandard, som numera allmänt betraktas som eftersträvansvärd ur såväl hygienisk som arbetsbesparande synpunkt, torde det vara angeläget att vederbörande domänintendent och uppskattningsnämnd redan vid arrendeuppskattningen upprätta förslag till oundgängligen erforderliga och tidsenliga byggnader, varvid icke minst bör beaktas behovet av arbetarbostäder för att därmed lättare kunna erhålla erforderlig arbetskraft. Inom orter med mindre tillgång till arbetskraft torde arbetarbostäder erfordras även vid jordbruk av mindre storlek, där det tidigare ansetts obehövt att bygga dylika bostäder.

Nybyggnad eller modernisering av byggnad under gällande arrendeperiod är delvis beroende på arrendatorns initiativ. Därest sådant arbete kommer till stånd, har domänstyrelsen att pröva den andel i kostnaden arrendatorn anses böra svara för med hänsyn till nyttan av förbättringen. Med en noggrann tillämpning av principen, att byggnadskapitalet skall förräntas, verkar detta säkerligen mången gång återhållande på arrendatorn, som fruktar att avgälden skall bli för hög. Tidsläget torde motivera mjukare bestämmelser härutinnan, särskilt vid egendomar som med full rätt anses sakna erforderliga byggnader. Under de senare åren sedan kraven på ett bättre byggnadsbestånd mera allmänt beaktats, ha stora insatser gjorts av domänstyrelsen för att åstadkomma bättre förhållanden härutinnan. Med det stora antal fastigheter, som domänstyrelsen har under sin förvaltning, är det dock självklart att en allmän förbättring av byggnadsbeståndet ej kan ske i en handvändning.

I detta sammanhang vill jag fästa uppmärksamheten på en fråga, som ej blivit direkt berörd i interpellationen men däremot i domänstyrelsens yttrande med anledning av densamma. Anmärkningarna mot byggnadsbeståndet på kronoegendomarna skulle möjligen även kunna tänkas ha avseende å de egendomar, vilka icke behållas av domänstyrelsen utan försäljas. Styrelsen har i sitt yttrande uttalat sig för att dessa egendomar böra avyttras i befintligt skick mot ett i överensstämmelse härmed skäligt saluvärde och att det bör överlåtas åt den enskilde att ombestyrja den erforderliga nybyggnaden, varigenom denna kan åstadkommas billigare. Vad sålunda framhållits anser jag i princip vara riktigt under förutsättning att priset å fastigheten ej är högre än att densamma nöjaktigt bebyggd kommer i ett pris, som motsvarar det i orten gängse. Att avvägningen av priset sker omsorgsfullt är viktigast då det gäller försäljning med hembuds rätt för arrendator, som innehaft arrendet längre tid och väl hävdat egendomen. Särskild hänsyn bör tagas till att arrendatorn för utförda jord- och byggnadsförbättringar erhåller skälig gottgörelse.

Interpellanten har vidare påtalat, att från egendomar, som sålts eller skola försäljas, större eller mindre del av den bästa skogsmarken med därå växande

Svar å interpellation. (Forts.)

skog avskilts och behållits i kronans ägo eller att å skogsmark, som ingått i försäljningen, stora avverkningar dessförinnan verkställts för kronans räkning. Domänstyrelsen har i detta hänseende framhållit, att sådana åtgärder endast vidtagas i fall, då egendom är försedd med ett stort och värdefullt virkesföråd, som skulle försvåra för arrendatorn eller annan jordbrukare att inköpa egendomen. Styrelsen har emellertid framhållit, att dylik utstämpling icke bör drivas för långt. Jag vill erinra om att under år 1937 vidtagits vissa ändringar i 1926 års lag om delning av jord å landet, innebärande att vid avstyckningar av jord skall tillses, att varje fastighet om möjligt tilldelas skog i sådan omfattning, att ett bärigt jordbruk kan komma till stånd. Vid försäljningar, som skett senaste året, där avstyckning tidigare verkställts, har, om tillgänglig skog funnits, utökning av skogsarealen i vissa fall skett. Jag vill tillägga, att beträffande utsyning av mogen skog detta kan, som domänstyrelsen framhåller, underlätta möjligheterna för en köpare att finansiera köpet, men torde försiktighet härutinnan vara erforderlig, särskilt om större ombyggnader å fastigheten äro erforderliga.

I interpellationen har slutligen påtalats, att i en del fall enligt interpellantens mening alltför höga värden åsatts kronoegendomar, som skola försälas. Värderingsnämnd, bestående av domänintendenten jämte två personer, som enligt bestämmelserna skola vara allmänt betrodda samt i lantbruks- och affärsförhållanden kunniga och med ortens förhållanden väl förtrogna, har med hänsyn till olika intressen ett uppdrag av mycket grannliga natur. I högsta grad gäller detta, därest en arrendator under många år innehaft arrendet och familjen blivit fäst vid hemmet och därför hellre betalar något högre pris än lämnar fastigheten. Samtidigt som hänsyn måste tagas till dylika förhållanden, framstår det å andra sidan såsom angeläget att ej fastigheten avyttras till ett pris, som möjliggör för köparen att utan vidtagna förbättringar ganska snart efter köpet genom försäljning av egendomen inkassera en oberättigad vinst. Det är naturligt, att varken jordbruksdepartementet eller domänstyrelsen i de särskilda fallen förfogar över tillräcklig ortskänedom för att kunna ansvara för värdenas riktighet. Gäller det hembudsberättigad köpare, som anser värdet för högt, föreligger möjligheten för denne att bringa sin mening till såväl domänstyrelsens som departementets kännedom. Någon praktisk möjlighet att skapa ytterligare garantier för riktiga värderingar och rättvisa avgöranden synes mig knappast stå att finna.

Den av interpellanten åberopade försäljning, som 1937 års riksdag hade att pröva, var icke av sådan natur att egendomen skulle säljas till hembudsberättigad arrendator. Självfallet är det angeläget att även i dylika fall uppskattningsvärdet så nära som möjligt anpassas efter ett normalt försäljningspris, men här synes värderingsnämndens försiktighet att icke sätta värdet för lågt vara förklarlig. Beträffande försäljningen av åsyftade fastighet, Stora Söderby, har domänstyrelsen lämnat en redogörelse innehållande bland annat, att egendomen utbudits å offentlig auktion men att härvid det uppskattade värdet icke blivit uppnått. Högsta anbudet vid auktionen har sedermera under hand avsevärt överbjudits. Ny auktion kommer att hållas. Enligt vad domänstyrelsen meddelat, har styrelsen i samråd med domänintendenten redan under ett tidigare stadium av ärendets behandling planerat att, om antagligt köpeanbud icke kan erhållas, stycka egendomen i lämpliga arrendejordbruk och nybygga dessa i styrelsens egen regi.

Härpå yttrade:

Herr Thorell: Herr talman! Jag ber att få rikta ett tack till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för hans vänlighet att besvara

Svar å interpellation. (Forts.)

min interpellation. Statsrådet gav först en orientering över gällande bestämmelser om utarrendering av kronan tillhöriga jordbruksegendomar, varvid särskilt föreskrifterna om nybyggnad och underhåll av byggnaderna å egendomarna omnämnas. Vidare framhölls att den allmänna uppfattning rörande jordbruksegendomarnas bebyggande, som nu är gällande, är av relativt sent datum. Om med detta yttrande avsågs en viss förklaring över det dåliga skick vari ett rätt stort antal kronoegendomars byggnadsbestånd befinner sig, kan den invändningen göras, att uppfattningen vid viss tid om fordringarna på byggnadsbeståndet inte bort vara mera till hinders för förbättringar å kronans egendomar, än å sådana som tillhöra enskilda personer.

Jag noterar emellertid med stor tillfredsställelse jordbruksministerns visserligen försiktiga men klara deklaration, när han framhåller, att ur såväl hygienisk som arbetsbesparande synpunkt torde det vara angeläget att vederbörande domänintendent och uppskattningsnämnd redan vid arrendeuppskatningen upprätta förslag till oundgängligen erforderliga och tidsenliga byggnader, varvid icke minst bör beaktas behovet av arbetarbostäder. Jag ber endast till detta uttalande få knyta den förhoppningen, att det inte stannar vid andra kammarens protokoll, utan går vidare från jordbruksdepartementet till domänstyrelsen och domänintendenterna.

Särskilt beträffande arbetarbostäderna äro snara åtgärder av nöden. Undermåliga, ja rent av hälsovådliga sådana finnas i stort antal å kronans egendomar, åtminstone när det gäller mellansverige. Typiskt är ett yttrande, som fälldes vid årets fastighetstaxering av en ledamot i beredningsnämnden från en socken på en av Mälåröarna. I nämnda socken finnas ganska stora kronoegendomar mot vilkas åsatta förlagsvärden jag såsom landstingsvald ledamot gjorde anmärkning, då jag ansåg dem vara för låga. Förenämnda beredningsnämnds ledamot framhöll då med skärpa, att hänsyn måtte tas till de synnerligen dåliga arbetarbostäderna. Skulle hälsovårdsnämnden komma dit, tillade han, skulle samtliga dessa arbetarbostäder bli förklarade odugliga i nu befintligt skick.

Sedan jag interPELLERAT i denna fråga, har jag också från många håll i landet fått nya exempel liknande det nyss anförda.

I domänstyrelsens yttrande framhölls att de av kronans egendomar som skola försäljas böra avyttras i befintligt skick. Motivet för försäljning brukar ju också i ett stort antal fall anges vara just det dåliga byggnadsbeståndet.

Skulle statsrådets princip, att priset å fastigheten ej sättes högre än att densamma nöjaktigt bebyggd kommer i ett pris, som motsvarar det i orten gängse, tillämpas av vederbörande myndighet, vore ingenting att invända, men just här anser jag att åtskilligt brister. Salupriset sättes i vissa fall för högt, så att när byggnadskostnaderna läggas till, blir slutsumman alltför betungande för köparen. Som jag redan i interpellationen framhöll synes särskilt med egendomen följande skog och skogsmark värderas alldeles för högt.

Beträffande möjligheten att skaffa ytterligare garantier för riktiga värderingar och rättvisa avgöranden synes statsrådet anse, att de knappast stå att finna. Mig förefaller det emellertid värt att överväga, om inte den värderingsnämnd på tre personer, som nu förrättar denna värdering och som många gånger inte närmare känner till den egendom det gäller, borde kompletteras med en kommunvald ledamot, som känner till de lokala förhållandena.

Beträffande egendomen Stora Söderby varå bud å offentlig auktion inte ens kunde erhållas till halva det belopp den åsatts av uppskattningsnämnden, så skulle enligt domänstyrelsens uppgift till statsrådet högre pris, som dock

Svar å interpellation. (Forts.)

ej uppgivits till beloppet, senare ha erbjudits. Men kanske mera växande skog då skulle tillfalla köparen?

Domänstyrelsen avser, att om inte ett enligt styrelsens mening antagligt köpeanbud kan erhållas, stycka egendomen i lämpliga arrendejordbruk och nybygga dessa i styrelsens egen regi. En sådan tankegång anser jag vara ytterst vådlig. Av många orsaker är egendomen olämplig att stycka. Byggnadskostnaderna skulle också bli så stora att någon ränta på det värde egendomen nu kan ha inte kan påräknas. Att på grund av en felaktig värdering göra ännu större ekonomiska missgrepp anser jag vara synnerligen olyckligt.

I och med denna interpellation har jag till vederbörande departementschefs beprövande framfört i första hand kronoarrendatorernas förhållanden och bekymmer i en viss fråga. Från många av dess arrendatorer ha framförts klagomål och exempel som visa, att svenska staten icke är någon idealisk jordägare, varken när det gäller egendomarna och deras byggnader, eller rätt och skälighet emot arrendatorerna. Jag skulle vara synnerligen glad om denna min framstöt i någon mån kunde bidra till att bättre förhållanden skapades.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! I anledning av herr Thorells framförda önskemål, att det som uttalats i interpellationssvaret icke skulle komma att stanna i andra kammarens protokoll utan effektueras i verkligheten, vill jag nämna, att domänstyrelsen efter samråd med jordbruksdepartementet redan år 1937 på sommaren satte i gång en, jag skulle vilja säga, generalinspektion av alla kronoegendomar i hela landet och därvid även gjorde upp en tablå över de byggnadsarbeten som behövde utföras, beträffande såväl modernisering av ekonomibyggnader och äldre arbetarbostäder som nybyggnad av arbetarbostäder.

Vem som helst kan ju också förstå, som jag sade i svaret, att detta icke kan ske i en handvändning utan kräver en viss tid. Domänstyrelsen har emellertid nödgats att ända sedan försommaren 1937 själv ta ledningen av detta. Det är klart att domänintendenterna och uppskattningsnämnderna icke äro byggnadssakkunniga, men kostnadsberäkningarna från de olika byggnadssakkunniga, som finnas ute i bygderna, blevo oerhört skiljaktiga, även från sakkunniga inom områden, där förutsättningarna för nybyggnader voro ungefär enahanda. Det gäller naturligtvis att först och främst få fram bostäder av en typ, som kan vara tillfredsställande ur nutida synpunkt, och vidare att få fram ett byggnadsbestånd, som är tillfredsställande utan att samtidigt medföra alltför höga byggnadskostnader.

Jag kan betyga, att jag redan vid dessa undersökningar — jag reste nämligen själv med domänstyrelsen inom flera områden — i likhet med herr Thorell konstaterade, att bostäderna på många ställen voro under all kritik. På andra platser voro de mera tillfredsställande, men inom praktiskt taget alla områden kunde olika anmärkningar framställas. Vi kunna väl i alla fall vara eniga om att utvecklingen härvidlag glidit ganska hastigt framåt, ty det var inte många år sedan man hade en annan uppfattning i dessa ting.

Beträffande rekommendationen att man skulle ha en kommunvald ledamot, så är det klart att den frågan kan prövas. Från min egen erfarenhet som boställsnämndsordförande, då jag hade 110 ekklesiastika boställen under min förvaltning, finner jag dock intet som stöder tanken på kommunvalda ledamöter. Voro dessa verkligt goda vänner med arrendatorn, hade de en åsikt om värdet, och voro de mindre goda vänner, hade de en annan åsikt om värdet. Jag tror

Svar å interpellation. (Forts.)

man kan erhålla en mera objektiv prövning av dessa frågor, om de som äro ansvariga veta med sig, att det skall bli litet mera kontinuitet i det hela.

Om försäljningen av Stora Söderby kan jag naturligtvis inte yttra mig; jag har inte sett fastigheten och även om jag gjort det, hade jag väl ändå inte haft möjlighet bedöma saken. Men jag kan ju nämna, att ehuru priset stannade vid 16,000 kronor, tror jag, på auktionen, bjöds det inte långt därefter 25,000 kronor för fastigheten, och man skall nu försöka att bjuda ut den ytterligare en gång. Det är som jag sade förra året då vi behandlade den frågan så, att om någon önskar köpa denna fastighet, är det inte på grund av att han har hembuds rätt, utan emedan det är affär att köpa fastigheten — och han låter bli om någon annan bjuder över ett visst pris.

Om jag sedan jämför värdet — jag vet inte om Stora Söderby och Valsberga härvidlag kunna jämföras — så är dock Valsberga uppskattat väsentligt högre. Jag har inte sett utskottsutlåtandet, men jordbruksutskottet lär anse, att domänstyrelsen inte skall sälja Valsberga utan fortfarande utarrendera fastigheten eller också överlämna den till statens jordnämnd. Där sitter för övrigt en hembudsberättigad arrendator — så man kan ju förstå, om åsikterna skilja sig även i riksdagen.

I fråga om skogen är den på Stora Söderby värderad till 4 kronor per kubikmeter men på Valsberga till 4 kronor 50 öre per kubikmeter. Dessutom är jordvärdet på Valsberga något mer än 100 kronor per hektar högre än på Stora Söderby, men ändå förefaller det som om man inte vill att en hembudsberättigad arrendator skulle få köpa Valsberga. Saken har inte förelagts riksdagen ännu, men utskottsrepresentanter, som satt sig in i frågan, ha menat att egendomen icke borde disponeras på det sättet.

Herr Thorell: Herr talman! Jag har ingen anledning att länge upptaga kammarens tid, därför att det svar, som statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet avgivit, i det stora hela tillfredsställt mig.

Beträffande egendomen Stora Söderby tillåter jag mig dock fortfarande ha en avvikande mening, kanske mest därför, att jag känner till egendomen så bra. Jag talade förra året om att jag är född och uppförd på den egendomen och att jag gjorde mina första lärospån i jordbruksarbete på dess tegar. Jag hade emellertid svårt att följa jordbruksministern i hans jämförelser mellan värderingarna av denna egendom och egendomen Valsberga. Jag känner nämligen icke till egendomen Valsberga, men Stora Söderby vet jag är en egendom, vars mark till stor del är vattensjuk och består av dålig oförmultnad torvjord. Å den övriga jorden finnes det några bra gårdar, men dessa äro icke stora. För övrigt belastas egendomen av ett stort dikningslån. Då jordbruksministern säger, att det icke fanns hembuds rätt för arrendatorn, vill jag säga, att den förra arrendatorn hade haft gården från 1926 till 1936. Han påstod bestämt att den första värderingen av denna egendom stannade vid ett värde av 23,000 kronor och att det hade ställts i utsikt, att han skulle få köpa egendomen för detta pris. Han gick också i den tron men till slut fick han meddelande, att han måste betala ett pris av 36,200 kronor till vilket belopp egendomen då, enligt uppgift, värderades. Då blev han väldigt ledsen och kände sig illa behandlad, så att han uppsade arrendet och avflyttade från gården. Han hör till de arrendatorer, som anse sig ha rätt att påstå att de blivit illa behandlade.

Jag skall icke uppehålla mig längre vid detta. Det skall emellertid bli roligt att se, hur det går med den auktion, som skall äga rum. Framför allt är jag rädd för att domänstyrelsen skall stycka gården. Byggnaderna i den nuvarande fastigheten ligga ju inklämda i en by och det finnes knappt några

Svar å interpellation. (Forts.)

lämpliga byggnadsplatser för nya gårdar. Framför allt går det icke att få olika slag av inägojord till varje fastighet. Det skulle bli en olycklig uppstyckning av området. Om man skall få skäligen ägofigurer blir det så, att somliga bara skulle få god jord, medan andra huvudsakligen skulle erhålla usel torvjord. Det var just jordens dåliga beskaffenhet, som gjorde att min fader en gång i världen ledsnade på den egendomen och sökte få sig en egen jordbit.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 316, angående anslag till nyanskaffning av maskiner för mynt- och ju-steringsverket; och

nr 317, angående förlängd giltighet av gällande indelning för taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt samt kommunalskatt av samtliga orter i riket med avseende å levnadskostnadernas höjd.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogos följande på kammarens bord vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 488 av herrar *Molander* och *Lövgren*; och
nr 489 av herr *Bagge m. fl.*; samt

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 490 av herr *Eriksson* i Sandby *m. fl.*; och
nr 491 av herr *De Geer* i Lesjöfors.

Vid härpå skedd föredragning av herr *Walléns m. fl.* motion nr 492 hänvisades densamma, i vad anginge jordbruksärenden, till jordbruksutskottet samt i övrigt till bevillningsutskottet.

Vidare föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet herr *Walléns m. fl.* motion nr 493.

Härefter föredrogos övriga på kammarens bord liggande motioner, nämligen:

nr 494 av herr andre vice talmannen *Magnusson m. fl.*; och
nr 495 av herr *Lundqvist m. fl.*;

och hänvisades dessa motioner, i vad anginge jordbruksärenden, till jordbruksutskottet samt i övrigt till bevillningsutskottet.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 133—140, andra lagutskottets utlåtanden nr 50 och 51 samt andra kammarens enskilda utskotts utlåtande nr 1.

§ 6.

Vid föredragning av ett från första kammaren överlämnat protokollutdrag, nr 499, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första

tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion om utredning av frågan om läkarutbildningens reformering, beslöt andra kammaren att hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstnehavares rätt till pension m. m.;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för *dels* vissa befattningshavare vid folktandvården, *dels ock* viss personal vid sjömanshusen m. m.; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till sjömanshusen m. m., i vad avser pensions- och understödsväsendet för sjöfolk samt anslag under elfte huvudtiteln;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, med förslag till lag om ändring i vissa delar av 15 kap. strafflagen;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225), med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, m. m.;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag ur kyrkofonden till bostadsbyggnad för en kontraktsadjunkt i Ammarnäs i Sorsele församling;

nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om avbrytande av havandeskap m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 43, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen, m. m. dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 44, i anledning av väckt motion angående de inom statskyrkans ram existerande fria evangeliska samfundens rättsliga ställning m. m.; samt

jordbruksutskottets memorial, nr 84, angående ersättning åt av utskottet anlitat biträde.

§ 8.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 10, angående vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar i avseende å utgifterna för budgetåret 1938/39 under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 227, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om kapitalinvesteringar i statens allmänna fastighetsfond med avseende å handelsdepartementet;

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 233 gjorda framställning i fråga om kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket beträffande försöksanläggningar för oljelagring jämte i ämnet väckta motioner;

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till vissa förbättringar av förlägningsförhållandena å Järvafältet;

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till an-

ordnande av tjänstebostäder vid Gotlands kustartillerikårs förläggning i Fårösund jämte i ämnet väckta motioner;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående avstående till viss del av det allmänna arvsfonden tillfallna arvet efter häradsdomaren Johan Alfred Nilsson från Torpa socken;

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till påbörjande av vissa till Stockholms garnison hörande truppförbands och anstalters utflyttande till Järvafältet;

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet;

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens bosättningslånefond m. m.;

nr 259, angående anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor;

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om ändrad löneställning för vissa befattningar vid statens kommunikationsverk m. m.;

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens farmaceutiska laboratorium för budgetåret 1938/39; och

nr 263, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en statens polisskola m. m.;

från bevillningsutskottet:

nr 267, i anledning av väckta motioner om skattefrihet för vissa gåvor till luftvärnet m. m.; samt

från första lagutskottet:

nr 254, i anledning av väckt motion om ändring av 2 § kungörelsen angående handel med farmaceutiska specialiteter; och

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 15 § kungörelsen den 15 juni 1934 (nr 306) angående handel med farmaceutiska specialiteter.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ävgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 286, med förslag till lag om semester m. m., nämligen:

nr 496 av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*; och

nr 497 av herr *Nordström* i Kramfors *m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Jonsson</i> i Skedsbygd	under	4	dagar	fr. o. m.	den	14	maj,
› <i>Larsson</i> i Hede	›	5	›	›	›	14	›
› <i>Österström</i>	›	4	›	›	›	14	›
› <i>Lindahl</i>	›	3	›	›	›	14	›
› <i>Olsson</i> i Rödningsberg	›	2	›	›	›	15	›
› <i>Magnusson</i> i Näsvisken	›	2	›	›	›	15	›

herr förste vice talmannen <i>Jeppsson</i>	under	4	dagar fr. o. m. den 14 maj,
› <i>Ward</i>	›	3	› › › 14 ›
› <i>Olsson</i> i Gävle	›	2	› › › 14 ›
› <i>Eriksson</i> i Frägsta	›	2	› › › 16 ›
› <i>Nordström</i> i Kramfors	›	2	› › › 15 ›
› <i>Weijne</i>	›	2	› › › 15 ›
› <i>Werner</i> i Hultsfred	›	4	› › › 14 ›
› <i>Falk</i>	›	2	› › › 14 ›
› <i>Andersson</i> i Ovanmyra	›	2	› › › 16 ›
› <i>Lindskog</i>	›	2	› › › 20 › och
› <i>Leo</i>	›	den 14 maj.	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.11 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 14 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 316, angående anslag till nyanskaffning av maskiner för mynt- och justeringsverket; samt

till bevillningsutskottet propositionen, nr 317, angående förlängd giltighet av gällande indelning för taxering till statlig inkomst- och förmögenhets-skatt samt kommunalskatt av samtliga orter i riket med avseende å levnads-kostnadernas höjd.

§ 2.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott följande på kam-marens bord liggande motioner, nämligen:

nr 496 av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*; och
nr 497 av herr *Nordström* i Kramfors *m. fl.*

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter bankoutskottets utlåtanden nr 44—46 och första lagutskottets utlåtanden nr 39—44.

§ 4.

Föredrogs jordbruksutskottets memorial, nr 84, angående ersättning åt av utskottet anlitat biträde; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kam-maren bifallen.

§ 5.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av väckt motion angående utredning om sammanslagning av de båda svinraserna Yorkshire och Förädlad Lantras;

nr 76, i anledning av väckt motion rörande ett bättre tillgodoseende av kommunernas och fiskarbefolkningens intressen i fråga om saltsjöfisket;

nr 77, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser beträffande ledamotsavgiften till hushållningssällskapen; och

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande allmänna grunder för hushållningssällskapens organisation.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

§ 6.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av gemensam maskinavvändning inom det mindre jordbruket jämte i ämnet väckta motioner; och yttrade därvid

Ang. vissa åtgärder till främjande av gemensam maskinavvändning inom det mindre jordbruket.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag har intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan, men jag vill ändå säga några ord.

Det är nämligen så, att vi avgivit en motion i denna fråga. När vi vid riksdagens början väckte denna, hade vi inte observerat, att regeringen signalerat ett eget förslag i ämnet. Det var det ena skälet som gjorde, att vi ansågo oss böra framlägga ett förslag, då vi ansågo, att det föreliggande ärendet var väl utrett och förberett. Den andra anledningen var den, att vi ville ha en delvis annan princip för finansieringen av dessa projekt. Vi ansågo, att de sakkunnigas linje, till vilken också regeringens förslag ansluter sig, nämligen att 15 procent av kostnaderna för dessa maskinstationer skulle kunna ges som bidrag av staten, borde ändras så, att bidraget skulle höjas till 40 procent. Då hela problemet om att mekanisera småjordbruket skulle gå löst på 40 miljoner kronor och alltså ett bidrag från staten av 40 procent skulle representera en summa av 16 miljoner kronor, ansågo vi, dels med hänsyn till de svårigheter, som utan tvivel småjordbruket har att kunna starta en sådan här historia, och dels med tanke på de väldiga anslag, som statsmakterna givit åt storjordbruket, att det vore motiverat att visa en något större generositet, när det gäller småjordbruket. Vi ville därjämte ge ett handtag åt den opinion, som önskar, att man i samband med det första steget på denna väg också skulle gå in för en central anskaffning av jordbruksmaskiner, då vi tro, att det för jordbruket är ganska mycket att vinna på en sådan åtgärd framförallt i ekonomiskt avseende. Därjämte påpekade vi några detaljer, som närmast hade med det rent demokratiska förfaringssättet i de eventuellt tillkommande jordbrukarorganisationerna att skaffa.

Med hänsyn till dessa differenser ansågo vi det motiverat att redan vid riksdagens början framlägga ett förslag. När nu, som sagt, regeringen har framlagt sitt förslag, skulle ju ett bifall till vårt förslag närmast betyda, att frågan uppsköttes, ehuru väl kanske endast för en kort tid, och det anse vi inte motiverat. Vi anse tvärtom, att man nu bör taga detta första lilla steg och att det ges tillfälle att senare återkomma till saken.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 80, i anledning av väckt motion angående skäligen administrationsbidrag till hushållningssällskapen för deras verksamhet i samband med vissa stödåtgärder; och blev utskottets i utlåtandet gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Ang. bidrag till hushållningssällskapen.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till hushållningssällskapen jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i en till riksdagen den 3 mars 1938 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 232, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) till Bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1938/1939 anvisa ett förslagsanslag av 3,651,500 kronor;

2) till Utbildningskurs för hemkonsulenter för budgetåret 1938/1939 anvisa ett reservationsanslag av 8,000 kronor.

I samband med ifrågavarande proposition hade utskottet till behandling förehäft följande vid riksdagens början väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 17 av herr *Gabrielsson m. fl.*;

nr 20 av herr *Nilsson, Bernhard, m. fl.*;

nr 37 av herr *Nilsson, Bernhard*; och

nr 186 av herrar *Domö* och *Mannerskantz*; samt

inom andra kammaren:

nr 24 av herr *Sandberg m. fl.*;

nr 112 av herr *Olsson* i *Staxäng m. fl.*; och

nr 299 av herr *Kyling*.

I motionerna I:17 och II:24, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att statsbidrag finge utgå till avlönande av ytterligare fyra vandringsrättare i Västerbottens län, samt att nio inom länets lappmark verksamma vandringsrättare måtte helt bekostas av statsmedel, och att till bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1938/1939 måtte beräknas ett förslagsanslag av 3,718,000 kronor.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:17 och II:24, I:20, I:37 och II:112 ävensom I:186 och II:299, till bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1938/1939 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3,651,500 kronor;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, till Utbildningskurs för hemkonsulenter för budgetåret 1938/1939 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8,000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Sandberg: Herr talman! I det föreliggande utlåtandet behandlas Kungl. Maj:ts proposition om det allmänna bidraget till hushållningssällska-

Ang. bidrag till hushållningssällskapen. (Forts.)

pen jämte åtskilliga speciella anslag. Bland de senare finns också ett anslag till bidrag till avlöning av vandringsrättare. Jordbruksutskottet tillstyrker i det sammanhanget Kungl. Maj:ts förslag om en provisorisk löneförbättring åt de nämnda befattningshavarna av 500 kronor per år. Det är icke om den saken jag egentligen skulle tala, men jag passar på tillfället att i förbigående uttrycka min tillfredsställelse med att man nu äntligen lyckats åstadkomma den bebådade avlöningsförbättringen för vandringsrättarna, som tidigare flera gånger framhållits som högst nödvändig.

Det är en annan sak, som är anledning till att jag yttrar några ord i detta sammanhang. Från åtskilliga län har det gjorts framställning om statsbidrag för anställande av nya vandringsrättare. Dessa framställningar ha bifallits i sex fall, nämligen då det har gällt framställningar från Kronobergs läns, Kristianstads läns, Älvsborgs läns södra, Skaraborgs läns, Västmanlands läns och Gävleborgs läns hushållningssällskap. Vart och ett av dessa hushållningssällskap anhöll om bidrag till en ny vandringsrättare. Västerbottens läns hushållningssällskap hade emellertid också gjort framställning till Kungl. Maj:t om statsbidrag till avlöning av ytterligare fyra vandringsrättare. En liknande framställning hade gjorts från Norrbottens län. En framställning från Västerbottens län gick dessutom längre i så måtto, att där begärdes, att hela kostnaden för nio inom Västerbottens läns lappmark verksamma vandringsrättare måtte vad avser såväl avlöning som rese- och traktamentsersättning bestridas av staten.

Jag måste säga, att vi nog hade väntat en vänligare behandling av denna framställning från Västerbottens läns hushållningssällskap. Den har inte föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd; och utskottet finner sig inte heller kunna tillstyrka motionen, utan säger, att antalet vandringsrättare åtminstone för närvarande torde vara tillräckligt. Ja, det är givetvis olika meningar om den saken. Man kan ju säga, att det är ett betydande antal vandringsrättare, som redan äro anställda inom Västerbottens län. De utgöra nämligen 16 stycken. Men med hänsyn till förhållandena inom detta län är det emellertid högst önskvärt, att ytterligare ett antal anställas. Det är nämligen så, som förvaltningsutskottet i sin framställning till Kungl. Maj:t framhållit, att jordbruket inom länet, trots de förbättringar som uppnåtts, alltjämt befinner sig i mindre gott skick, och att en vidgad upplysningsverksamhet därför är i högsta grad av nöden. Man erinrar vidare — jag ber att få anföra detta här, eftersom det är den kortaste och mest koncentrerade motivering, som man kan få för vad det här är fråga om — från förvaltningsutskottets sida om följande: »Under de sista åren hava anlagts ett stort antal arbetarsmåbruk. Därjämte finnas kronotorpare, kolonister, egnahemslantagare med flera mindre jordbrukare, som måste handledas och undervisas, så att deras anläggningar så fort som möjligt kunna giva utkomst åt brukarna och inkomster till räntor och amorteringar. Därjämte pågår en stark nyodling, omkring 1,600 hektar årligen, och nybildning av nya jordbrukslägenheter. För att tillgodose det allmännas intresse vid understödjande av denna verksamhet är ej blott till fyllest med en god planläggning utan fordras även handledning och kontroll vid arbetets utförande, så att de anvisade medlen komma till full nytta.» Vidare heter det: »Lägges härtill, att de stora avstånden ställa hinder i vägen vid utövande av denna handledande verksamhet, framgår därav, att vandringsrättarna inom dessa bygder hava en stor uppgift att fylla.» Det är inte så, att det är tillräckligt med det antal som redan finnes. Även efter en uppdelning av de största distrikten, så att vi skulle få två nya distrikt i kustlandet och två nya distrikt i lappmarken, skulle förhållandet ändå bli det, att i kustlandet skulle varje distrikt komma att innehålla omkring 1,800 brukningsdelar och det skulle icke bli

Ang. bidrag till hushållningssällskapen. (Forts.)

möjligt för vandringsrättaren att återkomma med sina besök till varje brukningsdel oftare än ungefär en gång vart tredje år.

Med dessa erinringar, som ju skulle kunna göras betydligt fylligare, har jag velat understryka och framhålla, att det föreligger ett mycket stort behov av ökad undervisnings- och handledningsverksamhet av den art, varom här är fråga. Det har nämligen visat sig, att systemet med vandringsrättare i Norrland har varit en synnerligen lämplig form för utövande av en del av lantbruksundervisningen. Dessa vandringsrättare ha kommit i intim och personlig beröring med jordbrukarna och ha på det sättet kunnat göra undervisningen mera levande och begriplig och dessutom kunnat praktiskt handleda vederbörande i deras uppgifter.

Då det inte torde vara någon utsikt att nu erhålla bifall till föreliggande framställning, skall jag inte vidare utveckla de skäl, som hushållningssällskapet anfört för att erhålla anslag för anställande av fyra nya vandringsrättare.

Hushållningssällskapet har ju därjämte hemställt om statsbidrag till hel avlöning åt nio inom lappmarken verksamma vandringsrättare. Jag vill beträffande den saken endast erinra om att inom detta landområde råda alldeles särskilda förhållanden. Där pågår en kolonisationsverksamhet, en nybyggarverksamhet av speciell art, som kan göra det motiverat, att staten här inträder hjälpende i särskild grad även då det gäller lantbruksundervisningen.

Ja, som sagt, med tanke bl. a. på att under fjolårets riksdagsresa man tycktes vara överens om att en vidgad undervisnings- och upplysningsverksamhet var nödvändig i Norrland och med tanke på det intryck, som riksdagsmännen då torde ha fått om upplysningsverksamhetens nödvändighet, hade vi i Västerbotten och inom dess hushållningssällskap och förvaltningsutskott nog hoppats på litet större förståelse för denna framställning. Det gäller ju ändå en relativt blygsam summa, och erfarenheten har, som jag nämnt, visat, att den undervisningsverksamhet det här är fråga om är synnerligen lämplig för de ifrågakvarande landsdelarnas förhållanden.

Nu kan jag tyvärr icke annat än konstatera, att vår framställning för närvarande icke rönt tillmötesgående. Jag hoppas emellertid, att det så småningom skall bli möjligt att få våra önskemål tillgodosedda.

Jag ber dock, herr talman, att få yrka bifall till den motion, som väckts av mig m. fl. i denna kammare och av herr Gabrielsson m. fl. i första kammaren. Ett bifall till motionerna innebär, såsom närmare visats i motionerna, en ökning av anslagsbeloppet från 3,651,500 kronor till 3,718,000 kronor, en ökning alltså med 66,500 kronor.

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten. Utskottet är i detta utlåtande absolut enigt, och jag ber, herr talman, att under hänvisning till utskottets motivering få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, att motionerna I:17 och II:24 bifölles; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat:

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den kemiska ana-

lys- och kontrollverksamheten för jordbrukets behov jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels åtgärder mot smittsam kastning hos nötkreatur, dels ock anslag till statens veterinärbakteriologiska anstalt för budgetåret 1938/39; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av säkerhetsanstalt för förvarade och internerade samt ny sinnessjukavdelning inom fångvården jämte en i ämnet väckt motion;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Statens uppfostringsanstalt å Bona: Nybyggnadsarbeten m. m.;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till kapitalinvestering för uppförande av en logementsbyggnad vid fångkolonien å Singeshult;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmänna grunder för avskrivning av å statens allmänna fastighetsfond bokförda tillgångar m. m.;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående redovisning å statens allmänna fastighetsfond av vissa fastigheter, disponerade av Uppsala och Lunds universitet;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1938/39 m. m.; och

nr 140, i anledning av väckta motioner om stöd åt den mindre skeppsfarten.

Vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

§ 10.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 50, i anledning av väckt motion angående effektivare åtgärder för skogsbetets inskränkande. *Ang. effektivare åtgärder för skogsbetets inskränkande.*

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 113, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Hagström* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning angående effektivare åtgärder för skogsbetets inskränkande.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville överlämna motionen jämte däröver avgivna yttranden till 1936 års skogsutredning för att tagas under övervägande vid fullgörandet av dess uppdrag; samt

2) att motionen, i den mån den icke blivit beaktad genom vad utskottet sålunda hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag kan icke vara med om utskottets hemställan om utredning i syfte att så gott som fullständigt slopa skogsbetet för jordbrukare. Skogsbetet, sådant det nu bedrivs, kan icke med fog påstås göra skogsväxten den skada, som man vill göra gällande.

Ang. effektivare åtgärder för skogsbetets inskränkande. (Forts.)

Tvärtom är min erfarenhet den, att skogsbetet i viss grad kan befrämja skogsväxten. Det var förr, då man hade får och hästar utsläppta på skogsbete i större utsträckning, som man kunde säga att betet var till stor skada för skogen, men för närvarande tror jag icke det skadar skogen nämnvärt.

Jag vill dessutom erinra om att då man vill göra gällande, att det går att bereda bete på inägora, vilket skulle göra det ekonomiskt bättre för jordbrukarna, måste man också betänka, att mer än hälften av Sveriges 400,000 jordbrukare har så små arealer, att det icke lämpar sig att på dessa ordna med bete, då det i närliggande skog kan finnas ganska mycket bete av stort värde. Om skogsbetet skulle inskränkas, komme det att medföra stor skada för dessa jordbrukare.

Jag har därför ansett, att denna motion om begränsning av skogsbetet borde avslås av riksdagen. Den har enligt min mening icke det ringaste fog för sig under nuvarande förhållanden.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag å såväl utskottets hemställan som motionen.

I detta anförande instämde herrar *Werner* i Höjen, *Andersson* i Vigelsbo och *Ryberg*.

Herr Hage: Herr talman! Med anledning av den föregående ärade talarans anförande vill jag betona, att utskottet icke tagit någon bestämd ståndpunkt till denna fråga. Utskottet har endast påvisat, att det pågår en utredning, och hemställt om överlämnande av motionen till den utredningskommitté, som sysslar med denna sak. Utskottet har dessutom på sidan 17 betonat, att för en del mindre jordbrukare, som ofta ha alltför liten tillgång till egen skogs- och hagmark för tillgodoseende av betesbehovet åt sina djur, det är av en viss vikt och betydelse, att de ha tillgång till skogsbete. Alltså menar jag, att man icke får tolka utskottets hemställan om att frågan skall överlämnas till kommittén på det sätt den föregående talaren synbarligen gjorde.

Från denna utgångspunkt ber jag, herr talman, att för min del få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Skoglund: Herr talman! Att ett långt drivet skogsbete kan medföra allvarliga olägenheter för en rationell skogsskötsel är, tror jag, en så allmän uppfattning, att den saken behöva vi väl icke i dag föra någon längre diskussion om. Det har emellertid också varit klart för utskottet, när det behandlat motionen, att det finns stora delar av vårt land, där jordbrukarna ha svårt att på annat sätt än genom skogsbete få bete i den utsträckning de behöva. Av denna anledning är det, herr talman, som utskottet skrivit på det försiktiga sätt det gjort. När det pågår en utredning, som sysslar med skogsbruket och med skogsindustriens råvaruförsörjning, har utskottet ansett, att det är både rimligt och riktigt, att vi till denna utredning överlämna det material, som inkommit till utskottet med anledning av motionen. Det kan väl icke från något håll förnekas, att frågan om råvaruförsörjningen till skogsindustrien är en av vårt lands största och viktigaste frågor. Kan denna råvaruförsörjning bättre tryggas genom att vi kunna finna någon form att lösa betesfrågan i våra skogsbygder, böra vi naturligtvis göra detta. Därmed underlätta vi också försörjningsmöjligheterna för många människor i vårt land. Därför, herr talman, anser jag för min del, att vi i detta fall böra bifalla andra lagutskottets hemställan och överlämna de yttranden, som äro avgivna i samband med föreliggande ärende, liksom motionen till den utredning, som för närvarande pågår.

Ang. effektivare åtgärder för skogsbetets inskränkande. (Forts.)

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 51, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 206) om arbetarskydd, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

*Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
arbetarskydd
m. m.*

Därvid anförde:

Herr Nordström i Kramfors: Herr talman! Efter socialministerns signalering om en allmän lagrevision beträffande arbetarskydd kan det kanske anses överflödigt, att man upptager frågan till längre diskussion i riksdagen i år. Men jag tror, att det är berättigat att ställa frågan, om icke detta spörsmål är tillräckligt utrett, speciellt när det gäller frågan om skyddsombudens rättsställning på arbetsplatsen. Det är i den delen av det föreliggande förslaget, som jag anser att riksdagen borde vara redo att fatta mera definitiva beslut, och jag håller dessutom före, att den ställning utskottet och socialministern intaga i denna fråga röjer en uppfattning om förhållandena på arbetsplatserna, vilken icke är riktig. Man hävdar närmast, att trakasseringar av skyddsombuden icke skulle förekomma, och därför få vi gång efter annan bevittna, att förslag avslås om att giva skyddsombuden en rättsställning på arbetsplatserna. De flesta av de svenska fackföreningarna och de stora fackförbunden ha under årtal kämpat för ett effektivare arbetarskydd, och man har lärt sig, att på arbetsplatserna råda alltjämt de gamla förhållandena. Det är två intressen, som stå mot varandra: å ena sidan arbetarnas önskan att skaffa sig bättre och drägligare arbetsförhållanden, å andra sidan arbetsgivarnas strävan att förbilliga produktionen. På dessa motsatta strävanden beror det naturligtvis, att arbetarna äro fullständigt rättslösa och icke ha någon som helst möjlighet att öva inflytande på arbetsplatsförhållandena. I det faktum, att det är ett intresse för arbetsgivarna att söka komma undan skyddsåtgärder och därigenom förbilliga produktionen, ligger också fröet till att det förekommer trakassier.

Socialministern vill för sin del inte tro, att det förekommer trakasseringar i så stor utsträckning vid arbetsplatserna i vårt land. Jag vågar emellertid påstå raka motsatsen, nämligen att det alltjämt på en rad håll — kanske inte vid de större fabriker, där man har mera ordnade förhållanden, men väl på mindre och medelstora arbetsplatser — i mycket stor utsträckning förekommer att sådana personer, som på ett effektivt sätt företräda arbetarnas intressen, bli trakasserade. Det är klart att när staten ger vissa personer i uppdrag att se till att det blir förbättrade skyddsanordningar på arbetsplatserna, staten också skall ge dessa personer ett stöd i lag vid fullgörande av detta uppdrag. Det är just ett sådant stöd, som vi i vår motion anse, att riksdagen bör ge skyddsombuden.

Det gäller här ingen ny fråga. Den har varit uppe i riksdagen flera gånger förut. Frågan är säkerligen också tillräckligt utredd i den meningen, att det är konstaterat, att det förekommer sådana här trakassier. Jag skulle kunna rada upp exempel på exempel. Man skall nu inte tro, att en arbetsgivare i dag trakasserar ett skyddsombud eller en aktiv fackföreningsman på det sättet att han säger till vederbörande, att han får avsked därför att han gjort så och så.

Ang. ändring i vissa delar av lagen om arbetarskydd m. m. (Forts.)
 Nej, man använder sig av ett maskerat sätt att trakassera vederbörande. Sådant förekommer ännu i dag på en hel rad arbetsplatser, särskilt då det gäller införandet av skyddsåtgärder. Det är klart att när en arbetare, som jämt är inställd på att värna om arbetarnas liv och lem och hälsa, kommer till en arbetsgivare med krav på att denne skall införa kanhända nog så dyrbara skyddsanordningar, detta skall te sig nog så obehagligt för arbetsgivaren, och att denne därför på ett eller annat sätt skall vilja bli av med denne person. Det är till förhindrandet av detta, som vi föreslagit, att riksdagen bör vidta åtgärder för tillförsäkrandet åt skyddsombuden av det stöd, som de behöva vid fullgörandet av sitt uppdrag. Med tanke på att nu socialministern bebådade en allmän revision av arbetarskyddslagen skall jag inte göra något särskilt yrkande i fråga om det nu föreliggande utskottsförslaget, trots att jag säkerligen har den stora massan av Sveriges arbetare bakom mig, när jag uttalar min förvåning över, att man alltjämt skall behöva utreda en fråga, som torde vara tämligen klar för arbetarnas vidkommande.

Herr talman! Med dessa ord har jag bara velat framhålla att vi ansett, att riksdagen redan nu hade bort vidta åtgärder i syfte att ge skyddsombuden ett effektivt lagligt stöd, men att vi inför det faktum, att man här bebådade en ny utredning, inte ansett oss i dag böra ställa något yrkande.

Herr Hage: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att påpeka, att statsrådet på sid. 59 i propositionen bestämt säger ifrån, att han anser, att ett stadgande rörande skydd för ombuden mot trakasserier ifrån arbetsgivarens sida bör införas. Jag tycker att här tydligt och klart sagts ifrån från statsrådets sida, att hans avsikt är att åstadkomma en sådan lagstiftning. Statsrådet säger emellertid, att detta skall ske i sammanhang med den större utredning av hela arbetarskyddslagfrågan, som nu förberedes.

Inom utskottet har man med hänsyn till att det nog har inträffat trakasserier på detta område varit inne på frågan, om man inte skulle kunna bryta ut detta spörsmål ur det större sammanhanget och låta denna fråga utredas särskilt. Utskottet har emellertid inte skrivit någonting om den saken, och jag är för min del övertygad om, att om statsrådet så skulle finna lämpligt och nödvändigt, den saken kommer att tagas upp till övervägande, oavsett om utskottet skriver någonting därom eller ej.

Från denna utgångspunkt, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Stockholm: Herr talman! Jag har med intresse tagit del av den kungl. propositionen i denna fråga och också av vad andra lagutskottet anfört i fråga om anordnandet av skyddsåtgärder på arbetsplatserna.

Det är ju inget tvivel om, att det steg som nu tagits är ett steg i rätt riktning; och att en utökning av yrkesinspektionen varit nödvändig, därom torde knappast några delade meningar ha varit rådande. Emellertid har jag den uppfattningen, att yrkesinspektionens uppdelning i distrikt knappast är tillräcklig och kanske ej heller så alldeles lycklig, då man ju på en del håll får ganska många och stora industrier inom ett mindre distrikt, medan man inom andra och större distrikt får flera mindre industrier. Övervakningen kommer säkerligen därigenom att försvåras.

Nu har man emellertid signalerat en översyn på detta område, och jag hoppas, att man vid bestämmandet av distriktsindelningen i fortsättningen också kommer att ta hänsyn till antalet industrier och deras storlek. Dessutom torde det väl också vara nödvändigt att vid en översyn se till, att inspektörernas antal något utökas. Vid en undersökning, som gjorts av fackorganisationerna i Skå-

Ang. ändring i vissa delar av lagen om arbetarskydd m. m. (Forts.)
ne, har det visat sig, att man inte kunnat inspektera ganska betydande arbetsplatser på 10 år. Härtill kommer att vanliga mindre industrier av olika slag med en yrkesfara, som kanske är lika stor som inom andra större och viktigare industrier inte blivit föremål för någon yrkesinspektion alls eller endast med många års mellanrum. Det är klart att det till förhindrandet på arbetsplatserna av såväl olycksfall som av yrkessjukdomar fordras att yrkesinspektionen göres så effektiv som möjligt.

Vidare har man att ta hänsyn till den omständigheten, att de skyddsombud som väljas av fackorganisationerna måhända ännu inte fått den ställning på arbetsplatserna, som de borde ha. Här föreligger en motion om att de skola få lagligt skydd i sin verksamhet, och det är ju önskvärt att man kan komma dithän. Basttjärnsolyckan, som dragits inför riksdagen genom en interpellation, visar hur det går, då de av arbetarna utsedda ombuden inte ha något skydd bakom sig. De ha ingen möjlighet att säga sin mening. Säga de den, och vilja de påtala de brister, som finnas i skyddshänseende, bli de ofta trakasserade på ett eller annat sätt, och därigenom blir denna skyddsinstitution från arbetarnas sida ineffektiv. Det bör kanske klart sägas ifrån här i riksdagen i dag, att arbetsgivarna ute på arbetsplatserna borde visa större intresse för skyddsombudens arbete än de hittills gjort.

Jag har under de senaste veckorna studerat fackföreningarnas tidskrifter — metallindustriarbetareförbundet exempelvis omfattar ju som bekant 140,000 medlemmar — och jag har funnit, att man bland storindustriens arbetare allmänt klagat över, att de skyddsombud som utsetts av arbetarna mycket ofta bli trakasserade på arbetsplatserna. Genom den rationalisering som genomförts har olycksfallens antal ökat ganska starkt, och olycksfallsstatistiken visar ju också, att olycksfallen oupphörligt ökas. Detta gäller kanske inte så mycket de större olycksfallen som fastmer de mindre, men dessa senare kunna mången gång vara lika svåra eller elakartade som de förra. Skall detta tillstånd få råda även i fortsättningen, kommer det att kosta såväl samhället som sådant som industrien väldiga pengar. Därför är det på sin plats, att man i dag säger ifrån, att trakasserier av skyddsombuden på arbetsplatserna inte tillåtas. Samtidigt därmed bör man också klart säga ifrån, att en ytterligare effektivisering av yrkesinspektionen och skyddet på arbetsplatserna är av behovet påkallad.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Ehuru det med hänsyn till vad som står i propositionen kan anses överflödigt att redogöra för frågan om det s. k. trakasserings-skyddet för skyddsombuden, skall jag, då det förefaller mig, som om man på det håll, där man tagit till orda till förmån för ett trakasserings-skydd, toge alltför lätt på frågan, be att få säga några ord.

I själva verket är det ganska svårt att ordna ett effektivt trakasserings-skydd. Man får ju inte glömma, att om ett skyddsombud är påstridigt, och en arbetsgivare blir förtretad på honom och så avskedar honom av någon anledning, som inte står i omedelbart sammanhang med en åtgärd, som han påtalat i sin egenskap av skyddsombud, det är svårt att skaffa nödig bevisning därom, att det verkligen är fråga om ett trakasserier och inte om ett enkelt avsked, som en domstol ur olika synpunkter skulle finna befogat. Låt mig ta det exemplet, att en arbetsgivare inte griper till åtgärden, att han avskedar en person, som är arbetarnas skyddsombud, vartill han väl alltid kan finna anledning på grund av anmärkning mot vederbörandes arbete, utan att han i stället förflyttar honom till ett annat, eventuellt sämre betalt arbete. I detta fall skall man också inför domstol kunna bevisa, att det är på grund av sin egenskap av skyddsombud

Ang. ändring i vissa delar av lagen om arbetarskydd m. m. (Forts.)
bud som denne man blivit trakasserad. I vart fall kan man efter min bestämda mening inte införa ett effektivt trakasseringskydd för skyddsombuden, så länge ett ärende av denna art skall avgöras vid de allmänna domstolarna. Det är min bestämda uppfattning, att om man vill åstadkomma ett trakasseringsförbud, som kan medföra någon laglig påföljd, därest någon bryter mot detsamma, så måste ärendet gå till vår enda på detta område sakkunniga domstol, nämligen arbetsdomstolen. Till denna komma då samtliga de fall att samlas, i vilka skyddsombuden anse sig själva trakasserade eller fackföreningarna anse dem trakasserade i egenskap av skyddsombud. Om däremot dessa mål skola gå till allmän domstol, måste man förutse, att det kommer att bli en mycket olika behandling vid de olika domstolarna.

Den första frågan är alltså: vilken dömande myndighet skall man ha i detta fall? Som det nu är, går ju allt som rör arbetarskyddslagstiftningen till de allmänna domstolarna. Det är då inte någon så enkel procedur som man tycks föreställa sig att införa en ny bestämmelse i lagen om trakasseringskydd och att samtidigt bryta ut denna bestämmelse och säga, att just den skall gå till arbetsdomstolen, medan allt det andra skall ligga kvar hos de allmänna domstolarna. Därför krävs det också en specialutredning på denna punkt. Det har inte varit något slags motstånd mot önskemålet, att man skulle skapa trakasseringskydd, som gjort, att ärendet inte kunnat lösas vid denna riksdag, utan helt enkelt den omständigheten, att man ju dock måste se sig litet för, när man lagstiftar. Härtill komma de praktiska svårigheterna att, även om man skickar dylika mål till arbetsdomstolen, kunna åstadkomma en bevisning, som domstolen kommer att godta som bevis för att en trakassering verkligen föreligger. Allt detta gör att spörsmålet om hur man skall utforma ett trakasseringskydd, som inte skall bli bara en pappersparagraf utan få praktisk betydelse, måste underkastas en mycket noggrannare prövning än man hittills varit i tillfälle att göra. I det sammanhanget måste man naturligtvis också pröva, om inte arbetsdomstolen, som dock numera är en på vissa arbetsmarknadsområden speciellt sakkunnig domstol, borde få till uppgift att behandla även andra brott mot arbetarskyddslagen, i stället för att dessa, såsom nu sker, skola behöva gå till de allmänna domstolarna. Den saken måste övervägas i ett större sammanhang.

Nu är, som jag redan sagt, avsikten den, att man skall underkasta hela arbetarskyddslagen en ny omprövning, detta inte minst med hänsyn till de konventioner, som beslutats i Genève och till vilka den svenska lagen i åtskilliga fall inte anpassats. Härtill kommer att även andra frågor, som inte ha något sammanhang med konventionerna, nu böra tagas upp till prövning i samband med frågan om den modernisering av arbetarskyddslagen överhuvud taget, som i vissa avseenden kan anses påkallad. Detta gör att det är min avsikt att utan dröjsmål föranstalta om en utredning av detta slag, och jag hoppas också, att det skall bli möjligt att detta arbete skall kunna utföras någorlunda snabbt. I det sammanhanget komma alla de yrkanden, beträffande vilka man anser, att de ha en förnuftig mening, upp till prövning.

Som sagt, längre än förslaget nu går särskilt på trakasseringspunkten har det faktiskt inte varit möjligt att gå, om man nämligen inte skulle vilja göra en lag, som ser bra ut på papperet och som folk tror kommer att få någon betydelse, men som i själva verket inte skulle komma att få den betydelse man väntat sig av densamma.

Detta är vad jag har att säga på den här punkten. Jag tror inte, att det är nyttigt med någon sådan där stor otålighet, som på visst håll visats i detta fall. Det är bättre, att det hela blir ordentligt gjort, när det göres, än att man gör en lagstiftning på hafs.

Ang. ändring i vissa delar av lagen om arbetarskydd m. m. (Forts.)

Herr Sandström: Herr talman! Även jag har ansett, att dessa arbetarskyddsombud skola åtnjuta skydd, när de utöva sin verksamhet. Jag har emellertid fått den uppfattningen, att denna fråga för närvarande inte alls har den stora aktualitet som den hade för några år sedan. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att här så småningom skett en stark utjämning i dessa förhållanden. Det har gått upp för industriens målsmän, att dessa skyddsåtgärder för arbetarnas vidkommande är en mycket viktig sak, som även industrien själv på allt sätt bör främja. Detta gör att industrien numera — jag talar nu om den större industrien — har gått så långt, att den vid sidan av den statliga skyddsinspektionen anställt särskilda skyddsinspektörer. Det finns sådana skyddsinspektörer, som få sin lön av industrien själv genom olycksfallsförsäkringsbolagen, och dessa inspektörer utöva en mycket betydande verksamhet, som nog kommer att bära spår efter sig.

Sålunda anser numera industrien, att det är mycket viktigt att sådana här skyddsombud anställas; och att det skulle förekomma några trakasserier emot dem, har jag mycket svårt att tro, åtminstone i vad det gäller industrien som sådan. Det kan emellertid hända, att någon mindre företagare alltjämt lever kvar i den gamla föreställningen och inte tycker så mycket om den här verksamheten. Jag tror dock, att det ligger till på det sättet, att det för dagen inte alls är någon brådska med en sådan här lagstiftning. Skulle det emellertid vid en översyn av arbetarskyddslagen, som för närvarande pågår och vilken väl kommer att resultera i ett förslag till riksdagen om ett eller annat år, visa sig erforderligt att arbetarskyddsombuden få ett starkare skydd emot trakasserier, vilket jag för min del tror inte för närvarande är fallet, skall jag inte alls sätta mig emot detta.

Herr talman! Jag ber att få ansluta mig till dem, som yrkat bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Stockholm: Herr talman! Jag förstår i likhet med herr statsrådet, att det kan ha sina svårigheter att bedöma, om det är trakassering eller inte på en arbetsplats, men i detta fall, då det gäller skyddsombuden, ligger dock frågan till på ett något annorlunda sätt, ty skyddsombuden utses i regel av fackföreningarna och endast bland de bästa och mest kvalificerade på fabriker. Det är således folk med stort förtroende, yrkesskickliga och duktiga arbetare, som tidigare intagit en mycket god ställning på arbetsplatserna. En sådan person blir utsedd till skyddsombud och gör arbetsgivaren uppmärksam på skilda spörsmål i skyddshänseende på arbetsplatsen, och den mannen blir antingen skickad till ett betydligt sämre arbete än han tidigare haft, eller också kanske han blir trakasserad på annat sätt. Då är det uppenbart, att det är trakassering på grund av hans ställning på arbetsplatsen som skyddsombud. Det är icke svårt att kunna konstatera detta.

I fackpressen har man framhållit dessa synpunkter gång efter annan och sagt, att det är i allra högsta grad otillbörligt av företagen att använda sig av dylika metoder, då det gäller att skapa ett verkligt gott skydd för arbetarna på arbetsplatserna.

Nu har statsrådet Möller förklarat, att lagskipningen på detta område borde ligga under arbetsdomstolen. Jag är inte så alldeles övertygad om att det är så klokt att hänskjuta en så betydelsefull fråga som denna, som ju egentligen inte har med avtalsfrågor att göra, till arbetsdomstolen. Den hör nog hemma under de allmänna domstolarna. Men vill man inte gå den vägen, skulle man mycket väl kunna få fram ett skiljedomsinstitut, där man genom en skiljedom hade möjlighet att pröva just dessa frågor angående skyddsombuden på ar-

Ang. ändring i vissa delar av lagen om arbetarskydd m. m. (Forts.)
betsplatserna. Genom en sådan åtgärd skulle ett gott steg ha tagits och en god framgång ha vunnits.

Nu har herr statsrådet meddelat — och det sägs också av andra lagutskottet — att en översyn kommer att ske, och att med denna översyn skall följa ett ytterligare steg framåt i denna fråga. Därmed får man väl låta sig nöja tills vidare, och jag hoppas, att det inte dröjer alltför länge, innan detta kommer att ske, ty frågan är dock så pass allvarlig och viktig, att den tarvar både regeringens och riksdagens uppmärksamhet i allra högsta grad.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

*Ang. ändrad
lydelse av
§ 20 i kam-
marens ord-
ningsstadga.*

Föredrogs andra kammarens enskilda utskotts utlåtande, nr 1, med förslag till ändrad lydelse av § 20 i kammarens ordningsstadga.

Enligt kammarens med bifall till en av herr *Anderson* i Norrköping *m. fl.* väckt motion, nr 433, den 1 april 1938 fattade beslut hade det ålegat utskottet att utreda frågan om interpellationsinstitutets omdaning m. m. samt att för kammaren framlägga det förslag till ändringar i dess ordningsstadga, vartill utredningen gäve anledning.

I anslutning till kammarens remissbeslut hemställde utskottet,

1) att riksdagens andra kammare med giltighet från och med nästkommande riksdags början ville antaga följande

Förslag till

ändrad lydelse av § 20 i kammarens ordningsstadga.

§ 20.

Ledamot av kammaren må, på sätt i denna paragraf sägs, till ledamot av statsrådet framställa spörsmål i ämne utom föredragningslistan. Sådana spörsmål äro antingen*interpellationer eller enkla frågor för upplysningars inhämtande.

Interpellation skall vara skriftligen uppställd och av bestämt innehåll samt vara försedd med särskild motivering. Interpellation skall uppläsa och i två exemplar avlämnas i kammaren. Kammaren beslutar, huruvida interpellationen må framställas eller icke. Sådant beslut skall fattas utan föregående överläggning. Har interpellationen begärts på bordet, skall den vila till nästa sammanträde, då kammaren, på sätt nyss är sagt, ovillkorligen skall avgöra, huruvida interpellationen må framställas eller icke. Har kammaren medgivit interpellationens framställande, låte talmannen vederbörande statsråd ofördröjligen undfå del av interpellationen.

Enkel fråga skall vara skriftligen uppställd och av bestämt innehåll utan att vara försedd med särskild motivering. Enkel fråga skall i två exemplar tillställas talmannen. Talmannen låte vederbörande statsråd genom kammarens kansli ofördröjligen undfå del av frågan.

Sedan vederbörande statsråd meddelat talmannen sin avsikt att besvara spörsmål, varav han undfått del, överenskommer talmannen med statsrådet om, vid vilket sammanträde spörsmålet må besvaras. Å den dagens föredragningslista skall göras anteckning härom. Vid sammanträdet erhåller statsrådet ordet för spörsmålet besvarande, innan föredragningsärendena för dagen uppropas, dock ej före gemensam omröstning eller val.

Kammarens kansli skall upprätta särskild förteckning över avlämnade spörsmål och deras behandling.

Ang. ändrad lydelse av § 20 i kammarens ordningsstadga. (Forts.)

2) att utskottet under förutsättning av bifall till vad utskottet ovan under 1) hemställt måtte få åt sig uppdraget att därom underrätta kanslideputerade.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Hällgren: Herr talman! Då denna fråga förut behandlades i kammaren, intog jag en negativ inställning till det förslag, som då framställdes, nämligen förslag om införande av ett frågeinstitut i riksdagen. Min inställning var delvis influerad av att när för tio år sedan riksdagen behandlade frågan om interpellationsinstitutets omändring, så skedde det i samband med förslag om införande av ett dagordningsinstitut; och man kunde av yttranden och andra omständigheter tolka nuvarande framstöt så, att här gällde det att på någon sorts bakväg försöka komma fram till ett dagordningsinstitut i den svenska riksdagen, en anordning, som jag för min del inte kunde godkänna.

Nu har frågan lagts upp på ett något annorlunda sätt och även annorlunda än vad motionärerna och med dem sympatiserande först framställde densamma. Jag ber att få påpeka ett yttrande, som är citerat här i utskottets betänkande såsom bilaga av professor Malmgren, där han ställer sig något tveksam till det förslag, som framkom samtidigt med förslaget om införande av frågeinstitut. Till detta skulle jag dessutom kunna lägga ett annat yttrande av professor Malmgren, där han säger så här: »Vad skall en sådan frågelåda tjäna till?» Något liknande har jag själv frågat mig, då jag tagit del av alla dessa förslag, som kommit fram i diskussionen i samband med det ifrågasatta frågeinstitutet.

När man tänker på yttranden, som fällts, att i andra parlament hundratals frågor kunna besvaras vid ett plenum, har jag dragit den konsekvensen, att antagligen komme detta att ta så lång tid i anspråk, så att för att tråkigheten här skulle försvinna, man borde pigga upp det hela med anordnande av en och annan korgafton.

Nu finns det emellertid ett särskilt skäl, som gör, att man får ställa sig sympatisk till vad utskottet här föreslagit, det nämligen, att interpellationsinstitutet såsom det hittills praktiserats har visat sig vara ganska tungrott och att det förekommer, enligt den statistik som här publicerats, rätt många interpellationer, som icke ha blivit besvarade. Hela detta interpellationsinstitut har ju införts i riksdagen så att säga vid sidan om den grundlagsenliga formen för riksdagens arbete. Emellertid skulle jag kort och gott vilja påpeka vissa skillnader mellan det frågeinstitut eller »frågelåda», som man från början hade tänkt, och vad utskottet här föreslår.

Man tänkte sig, att man skulle kunna skicka en lapp in till kansliet, och dagen efter skulle statsrådet svara på denna här i kammaren. Man skulle kunna skicka en lapp precis som man skickar en beställning till en speceri-affär. Här har utskottet gjort den förändringen, att en enkel fråga skall i två skriftliga exemplar lämnas till talmannen, och talmannen skall genom kansliet tillställa den statsrådet, och statsrådet skall sedan i samråd med talmannen överenskomma om tid för frågans besvarande.

Frågedagen är också ändrad på det sättet, att ingen särskild dag eller timme i veckan fastställts för besvarandet, utan statsrådet får besvara dessa frågor — om han vill besvara dem — när det anses vara lämpligt, d. v. s. före föredragningen av vanliga ärenden vid något av kammarens plena. När frågan besvaras, blir det protokollfört här i kammaren såsom något, som hör till kammarens förhandlingar, dock skall ärendet endast såsom anteckning uppföras på föredragningslistan.

Vidare — vilket jag anser vara det väsentligaste av allt — innebär förslaget också att kammarens ledamöter skola ha fri yttrauderätt. Det är någonting

Ang. ändrad lydelse av § 20 i kammarens ordningsstadga. (Forts.)
 som jag anser man bör hålla styvt på i enlighet med demokratisk ordning, att ingens yttranderätt i kammaren bör vara beskärd. Såsom utskottet här i sitt förslag har utformat § 20 i kammarens ordningsstadga, kan det leda till ett tidigare och lättare besvarande av framställda spörsmål än med de långa utredningar, som hittills ha vidlådit svaren på interpellationerna; och ifall denna anordning icke missbrukas, så skulle den kunna leda till ett bättre förhållande emellan regering och riksdag.

Jag har sålunda inget yrkande att göra beträffande det förslag, som nu framkommit ifrån utskottet om ändring av § 20, ehuru jag ställer mig ganska reserverad. Allt beror helt och hållet på, huruvida den nya anordning, som föreslås, icke kommer att missbrukas av riksdagen, i vilket fall statsrådets ledamöter ha den obeskurna rätten att låta bli att svara på frågor, som kanske aldrig borde varit framställda ifrån någon riksdagsman.

Herr Hallén: Herr talman! Detta utlåtande ifrån det enskilda utskottet är synnerligen aktningsbjudande. Det vittnar om mycken sakkunskap, och det är nedlagt ett mycket stort arbete. Jag skulle nästan frestas att vid denna timme citera en strof av en latinsk skald: »Parturiunt montes; nascetur ridiculus mus.» Det betyder på svenska: Bergen äro i födslovända, och en liten rätta varder född.

Jag skulle vilja påstå, att det resultat, som här förelagts kammaren till antagande, är synnerligen minimalt och mycket diskutabelt till sin verkan. Man kan nästan, om man är en smula pessimistiskt anlagd, ifrågasätta, om man kommer att spåra några verkningar av detta i riksdagens arbetsformer.

Vi minnas allesammans förhistorien. Motionärerna hade tänkt sig, att våra bordläggningsplena på fredagarna skulle bli sådana här tillställningar, där kammaren skulle ställa sin vetgirighet genom att till statsråden få framställa s. k. enkla frågor. Helst skulle man ju vilja få dem besvarade med detsamma, men det ifrågasattes ju inte utan det skulle bli i sinom tid. Motionärerna hade för övrigt också tänkt sig, att det skulle egentligen bli ett slags privat överläggning mellan vederbörande statsråd och den som frågade honom — det yrkades inte direkt, men det uttalades såsom ett önskemål. Den linjen har emellertid stoppats ordentligt. Utskottet påpekar självt, att det strider emot § 52 Riksdagsordningen, och till yttermera visso har professor Malmgren, vars utlåtande föreligger i bilaga, reagerat emot det. Dock dröjer det kvar en icke tillbörlig rest av sådana funderingar i utskottets eget resonemang. Utskottet säger nämligen på något ställe, att visserligen skall man ha sin yttrandefrihet, då de s. k. enkla frågorna skola besvaras, men att man bör ålägga sig en särskilt stor återhållsamhet. Ja, det bör man göra i alla diskussioner, både vid interpellationer och s. k. enkla frågor och även vid riksdagens debatter, men jag tycker det är inte riktigt rätt i alla fall att göra denna lilla attack emot kammarledamöternas i dessa frågor faktiskt obegränsade yttrandefrihet.

På en punkt skulle jag vilja kritisera hela detta förslag, nämligen att det kan ändå inte tillmötesgå de befogade intressen, som man från början knöt till den här sympatiska idén. Man hade nämligen tänkt sig, att det skulle bli ett förtroiligare eller åtminstone effektivare samarbete mellan regering och riksdag. Man skulle kunna vända sig till höga vederbörande med s. k. enkla frågor och antingen med detsamma eller efter någon ganska kort tid få ett sådant där omedelbart svar. Men hur blir det nu? Jo, nu skall man först och främst reglera det gamla interpellationsförfarandet så, att man skall ha skrivit en motivering till interpellationen, och så skall själva interpellationen komma i klämman, så skall det föredragas i kammaren och godkännas och så skall

Ang. ändrad lydelse av § 20 i kammarens ordningsstadga. (Forts.)

statsrådet svara i sinom tid, därest han så för lust haver — och det ha vi sett av statistiken, att det är ganska osäkert med den där lusten. Ibland händer det, att flertalet interpellationer bli obesvarade, eller också frågar man mitt i kallaste vintern och får svar i lövsprickningen. Vi veta, att hela detta sätt att träda i förbindelse från statsrådets sida med riksdagen stimulerar inte precis till någon ökad förtrohet eller omedelbarhet i umgängelsen. Vi veta, hur det tillgår. Med äkta svensk byråkratisk grundlighet mobiliserar statsrådet sitt kansli, statssekreteraren arbetar för brinnande livet, likaså byråchefer och alla möjliga, och så kommer det en utredning, som går, om inte precis generationer tillbaka i tiden, så dock ganska långt. Den läses upp på ett sätt, som kammaren inte alls kan tillgodogöra sig, man hör i regel knappast vad statsrådet säger och knappast heller vad interpellanten säger, ty även denne läser i allmänhet innantill. Efteråt kan det, om lyckan är god, bli en debatt. Samma förfarande skall bibehållas i fortsättningen, och vi kunna vara övertygade om att det blir så. Vi hade en interpellation här förleden och en ganska viktig sådan. Vad gjorde vederbörande statsråd? Jo, han läste innantill på ett sätt, som dödade allt intresse. Det var ett ganska uttömmande svar, tror jag. Men det bästa vore, om man för att få litet mera liv i umgängelsen mellan riksdagen och statsråden hade kunnat göra slut på det förfärliga innanläsandet, som gör att intresset för vad det är fråga om ofta dödas. I alla fall, detta interpellationsinstitut blir en smula bättre reglerat, och sedan skall man ha det som man har det.

Men så kommer nyheten: att vi skola få framställa s. k. enkla frågor. De skola inte bordläggas och kammaren skall inte lägga sig i, om de få framställas eller inte, utan talmannen remitterar dem via kansliet till statsrådet. Där kan man bespara sig nöjet att skriva en motivering, i motsats till vad som gäller vid interpellationer. Men gränsen blir ju ganska flytande. Vem tvingar oss att skriva långa interpellationsmotiveringar? Man kan begränsa sig till tre eller fyra rader, så att det i realiteten inte blir någon motivering. Gränsen mellan interpellationer och s. k. enkla frågor blir härigenom ganska flytande. För övrigt, vad menas med en enkel fråga? Man kan ju göra frågan ganska lång och invecklad och den kan syssla med synnerligen viktiga spörsmål, så att den borde egentligen ha ett bättre epitet än en enkel fråga. Men är det en knepig riksdagsman, kan han ju ställa de mest intrikata frågor, som bara bestå av en enda frågesats, och så slipper han all motivering! Jag menar, att den tänkta gränslinjen mellan dessa grundligare interpellationer och de här små, enkla frågorna går inte att dra, utan den kommer alltid att vara svävande. Och inte nog med detta, utan sedan är det aldeles självfallet, att det inte skall vara något tvång för statsrådet att svara. Det föreligger inte någon sådan skyldighet varken vid interpellationer eller enkla frågor. Vill han svara på dem, gör han det, och varom icke låter han bli. Ej heller kan man sätta ut någon viss respittid, inom vilken svaren skola komma, utan det skall bli som vid interpellationer, att det kan gå både veckor och månader, innan man får höra av något svar. Ej heller har man någon garanti för, vilken form svaren få.

Jag är mest orolig för, herr talman, att vi inte skola uppnå den form, som föresvävar många här i kammaren, nämligen den form, som man har i det engelska parlamentet med dess omedelbara, naturliga och direkta svar, utan jag vågar aldrig det på att här kommer man att mobilisera sina statssekreterare, byråchefer, notarier och allesammans, och så blir det säkerligen en lång och grundlig utredning, som man skall stå och läsa upp här i kammaren för dess mer eller mindre uppmärksamma ledamöter.

Vad vinner man egentligen med detta? Om syftet är att skapa större liv-

Ang. ändrad lydelse av § 20 i kammarens ordningsstadga. (Forts.)
aktighet och omedelbarhet i umgängelsen mellan riksdag och regering, vilket jag tycker är en mycket sympatisk önskan från motionärernas sida, så befärar jag, att det blir ganska litet tillgodosett. Professor Malmgren, som vi ha tillfrågat, säger i slutet av sin promemoria — vi ha icke återgett den i tryck, men det skadar icke, att kammaren får höra vad han, som ändå är expert på dessa ting, har att säga — att han för sin del har svårt att förstå vad denna anordning med frågelåda skall tjäna till. Om en riksdagsman behöver information, säger han, kan han skaffa sig den på annat sätt än inför en samlad kammare, och om man häremot invänder, att frågan kan ha intresse också för andra, så förstår han icke, varför den frågande skall ha monopol. Han polemiserar nämligen mot tanken att bara den, som frågar, skulle få samtala med statsrådet.

När man tar allt detta i betraktande, blir man minst sagt skeptisk mot tanken, att man skulle vinna något nämnvärt genom denna lilla uppsatsning av kammarens arbetsordning. Jag tror, att vad som behöver vinnas, hade man kunnat vinna utan någon sådan ändring. Man behöver få en mindre byråkratisk och mera folklig och omedelbar umgängelseform, när man frågar ett statsråd. Nu är det icke något statsråd här. Annars skulle vi ju kunna inleda detta frågelådsinstitut genom att fråga statsråden själva vad de tycka om detta, om de äro beredda att svara på stående fot under ett plenum, när någon framställer en fråga, eller om de ämna följa den gamla fågordningen att mobilisera hela departementet för att lämna svar någon gång i framtiden.

Jag tycker, att hela vinsten av det hela är ganska tvivelaktig. Jag har själv icke suttit med i detta enskilda utskott, men då vi behandlade principfrågan i konstitutionsutskottet, var hela utskottet egentligen så kallsinnigt och skeptiskt inför det hela, att det ifrågasattes, om man icke skulle gå upp för att stoppa saken i kammaren, men så tyckte man, att man kunde ju i alla fall göra ett försök. Jag vill icke bestrida, att icke herr Fast och hans kamrater i utskottet ha gjort ett ärligt försök, men de ha nog alla haft en känsla av att det är minst sagt tvivelaktigt, om det resulterar i något.

Eftersom sådana ändringar, som här föreslås, icke skola företagas annat än i fall, då det är nödigt och nyttigt, så tillåter jag mig verkligen, herr talman, att yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Fast: Herr talman! Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet vid vad som ägt rum i detta sammanhang. Det var, att när konstitutionsutskottet kom med sin omförmålan i anledning av den då väckta motionen, ansåg utskottet, att ändring i grundlagen icke borde äga rum, men samtidigt gjorde utskottet också ett uttalande till förmån för motionen. Detta föranledde ju, att i anledning av detta utskottsutlåtande väcktes en motion, som denna kammare efter tillsättande av det enskilda utskottet remitterade dit. Därmed tog faktiskt denna kammare liksom medkammaren ställning till frågan i sak och sade ifrån, att man ville ha något åtgjort vid innevarande års riksdag. Jag fäster nämligen uppmärksamheten vid att mitt yrkande om avslag å utskottets hemställan blev med ganska stor majoritet avslaget av denna kammare.

När vi således ha gått till arbetet i detta enskilda utskott, ha vi gjort det under den lojala förutsättning att vi hade att effektuera vad kammaren begärt av oss. Jag kan försäkra, att vi från skilda utgångspunkter trots den kylighet, som har besjälat min inställning liksom också ordförandens i första kammarens enskilda utskott, dock lojalt sökt förverkliga vad kamrarna velat få till stånd, och jag tror man kan säga, att enhälligheten i de båda utskotten borgar för att man icke har sett ensidigt på detta problem.

Den kritik, som herr Hallén här framförde, var icke heller en kritik av ut-

Ang. ändrad lydelse av § 20 i kammarens ordningsstadga. (Forts.)
skottets utlåtande utan en kritik av nu bestående förhållanden. Vad det har att göra med det nu föreliggande utlåtandet har jag mycket svårt att förstå. Den kritik, som herr Hallén nu åstadkom, finns också i utskottets utlåtande och följer där med såsom motivering. Man får väl hoppas, att vederbörande statsråd så långt görligt är söka taga hänsyn till denna motivering. Ur den synpunkten borde sålunda herr Hallén vara tacksam mot utskottet för vad det i sin motivering har skrivit i stället för att anföra nuvarande förhållanden såsom skäl för avslag.

Vad beträffar de s. k. korgaftnarna vill jag säga, att det är för tidigt på dagen att fortsätta med den debatten. De anföranden, som ha hållits härom, ha hållits minst tre gånger förut, såväl i kammaren som i utskottet, så att det är ingenting nytt, som nu framkommit.

Jag ber med hänsyn härtill, herr talman, och med hänsyn till vad utskottet anført samt till dess enhällighet att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Anderson* i Norrköping.

Herr Lindskog: Herr talman! Efter herr Fasts yttrande skulle jag egentligen kunna avstå från ordet, eftersom han har sagt precis vad som behöver sägas.

Jag kan icke neka till att det verkar ganska egendomligt på mig, att herr Hallén så skarpt går till rätta med förslaget under den motiveringen, att de nuvarande förhållandena äro så otillfredsställande. Herr Hallén har genom sin skarpa men i och för sig fullkomligt berättigade kritik mot det nuvarande interpellationsinstitutet själv sagt, att interpellationsinstitutet är i vissa avseenden icke lyckligt som det är. Dels beror detta därpå, att interpellationer icke besvaras, dels beror det därpå, att om de besvaras, tar det så oformligt lång tid, innan svaret kommer, att allt intresse hinner dunsta bort. Det förefaller mig därför, att när man nu försöker få fram ett snabbare och smidigare förfaringsätt, så förtjänar ett sådant förslag ett annat bemötande än det herr Hallén här givit det. Om herr Hallén hade kommit med ett verkligt positivt motförslag för att rätta till de nuvarande förhållandena, så skulle jag för min del ha tackat honom och sagt, att det skola vi allvarligt reflektera på, men det förslag, han kom med, är, om jag fattade honom rätt, endast att statsråden få lära sig hädanefter att taga frågan på annat sätt. De få lära sig att icke läsa upp svaret från papperet utan att tala fritt och hastigare och snabbare o. s. v. Tror emellertid herr Hallén verkligen, att dessa hans ord här i kammaren verkligen kunna ha effekt, då det gäller allvar?

Här har nu framlagts ett förslag, framkommet med exempel utifrån, främst från England. Det kan lyckas och det kan kanske lyckas mindre, men det är dock ett försök att få in litet smidigare former för umgänget mellan regering och riksdag. Mot detta förslag anför nu herr Hallén såsom auktoritet professor Malmgren i Lund. Det gläder mig visserligen, att herr Hallén nu betraktar en professor såsom en så stor auktoritet, att han kan citera honom, medan han för ett par dagar sedan ansåg, att professorer vore så farliga, att de t. o. m. kunde riskera fäderneslandet, om de samlade sig i tillräckligt stort antal. Nu är professor Malmgren såsom ensam opponent tillräcklig för att slå ihjäl detta förslag. Jag vill dock säga, att professor Malmgren har icke varit med här i riksdagen. Jag skall villigt medge, att om man bara ser teoretiskt på saken, förstår jag fullkomligt professor Malmgren. Rent teoretiskt kan man tycka, att det är en ganska hårfin skillnad mellan det ena och det andra, men psykologiskt sett tror jag det är en ganska stor skillnad, därför att vi nu liksom föra in en ny form för interpellationsinstitutet, som kan blåsa nytt liv i detsamma.

Ang. ändrad lydelse av § 20 i kammarens ordningsstadga. (Forts.)

Då herr Hallén vidare sade, att vid det första sammanträdet i konstitutionsutskottet rådde det en ganska kallsinnig stämning på alla håll, så måste jag för min del inlägga en bestämd gensaga mot detta påstående. För egen del gick jag nämligen mycket varmt in för förslaget, och jag vädjade till konstitutionsutskottet att verkligen låta sina betänkligheter fara, därför att, som jag sade, jag tror att det i landet råder en önskan att verkligen få nytt liv i det gamla interpellationsinstitutet. Jag vet bestämt, att jag icke hörde till den grupp, som var kallsinnig.

Jag är fullkomligt på det klara med att man kan rikta mycket allvarliga anmärkningar mot förslaget. Man kan säga, att det är mycket ringa skillnad mellan det ena och det andra institutet. Man kan säga många sådana saker, men jag vill också säga, att här har, såsom herr Fast uttryckte det, kammaren dock begärt en dylik ordning och det enskilda utskottet har effektuerat denna begäran. Det vore väl då bra märkvärdigt, om nu kammaren skulle med desavouering av sitt eget föregående beslut bifalla herr Halléns yrkande om avslag.

Jag för min del, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Hallén: Herr talman! Herr Lindskog var nog vänlig såsom professor att erinra mig om vad jag härom dagen yttrade om professorerna, när jag citerade ett tyskt ordstäv. Må så vara, men det kan hända, att om en ensam professor gäller det gamla ordet, att ensam är stark, och jag tror, att professor Malmgren i detta fall är ganska stark. Det tycker jag professor Lindskog och jag skulle kunna vara överens om.

Herr Lindskog menade, att jag till min kritik åtminstone borde ha fogat något positivt motförslag. Jag har emellertid just undanbett mig att få sitta i det enskilda utskottet, därför att jag icke trodde på saken, och har alltså icke där kunnat framställa något förslag. Herr Lindskog vet likaväl som jag, att man icke kan här i kammaren ställa ett alldeles nytt förslag på stående fot.

Den kritik, som jag tillät mig framföra, var enligt såväl herr Fast som herr Lindskog befogad, men för att använda effekten av detta medgivande invändde de, att kritiken gällde endast nu bestående missförhållanden. Det var emellertid icke endast en kritik av nu bestående missförhållanden utan också ett sätt att visa, att dessa missförhållanden icke bli avhjälpta genom vad utskottet här föreslår, utan att de valhänta former, som vi nu ha, komma att fortvara. Det var vad jag ville framhålla.

Herr Lindskog säger, att överallt i landet önskar man få nytt liv i hela detta institut. Det är riktigt, det vilja vi allesammans. Vi vilja få nytt liv i de träartade och sterila former, som nu användas för umgängelse mellan riksdagsmän och statsråd. Jag ville emellertid just påpeka, att dessa former komma vi att få dras med i fortsättningen också. Den enda nyheten är egentligen den enkla frågan utan motivering, men i det sätt, varpå sådana frågor komma att besvaras, om de nu överhuvud taget bli besvarade, göres ingen som helst ändring. Jag menar, att om man vill åstadkomma en livlig och omedelbar rapport mellan riksdagsmän och statsråd, måste man taga upp frågan på helt annat sätt.

Herr Lindskog, som nu för kort genmäle erhöi ordet, anförde: Herr talman! Jag ber att gentemot herr Hallén få säga, att jag naturligtvis inte begärt eller önskat, att han nu skulle framställa ett positivt förslag. Det har aldrig fallit mig in. Däremot menade jag, att under de överläggningar, vi

Ang. ändrad lydelse av § 20 i kammarens ordningsstadga. (Forts.)
haft i konstitutionsutskottet, varit tillfälle för honom att framlägga, huru han önskade att förslaget skulle se ut. Men det har han icke gjort.

Vidare yttrade:

Herr Kilbom: Herr talman! De betänkligheter, som herr Hallén framfört här i kammaren och enligt utsago tidigare i konstitutionsutskottet, ha förvisso delats icke av alla, men praktiskt taget av alla ledamöter av utskottet. Hela den kritik, han framfört, drabbar icke interpellationsinstitutet med hänsyn till den utformning det fått, utan den drabbar den praxis, som utvecklats sig, och alltså i realiteten olika regeringars sätt sedan många år att behandla hela denna fråga. Det finns ingenting att tillägga till klagomålen över dröjsmål med svaret, utarbetandet av svaret o. s. v., vilket allt fört till en interpellationsinstitutets degeneration. Meningen har väl icke från början varit, att man skulle få ett ämbetsverks svar på en interpellation, utan att man skulle få *statsrådets* uppfattning, politisk eller icke, och få den tämligen omedelbart.

Nu har denna sak aktualiserats alldeles särskilt, såvitt jag fattat situationen, genom oppositionens svårighet att göra sig gällande. Man har velat få fram nya och smidigare former, sannolikt närmast med England som förebild, och då har man kommit med denna motion. Det är emellertid, såsom herr Fast redan meddelat, att kammaren icke givit utskottet frihet att ta ståndpunkt till motiven, utan i verkligheten lämna direktiv. Utskottet har då icke kunnat göra annat än leverera ett förslag. För min del vill jag säga, att hur litet detta förslag ger, ger det möjlighet — och det vill jag särskilt ha till kammarens protokoll — till missbruk från ledamöter i kammaren. Det kan exempelvis frågas om saker, vilka statsrådet visserligen icke behöver svara på, men där själva frågans framställande kan skapa ohägn, exempelvis i fråga om viss affärsverksamhet, som staten bedriver. Vi ha nyligen sett huru vissa ekonomiska intressen använt sig av tidningar, som de behärska, för att framföra krav stridande mot statens intressen och, som, om de framförts i riksdagen, otvivelaktigt skulle ha kunnat medföra skada. Jag har därför velat ha detta till protokollet, därför att man i framtiden skall vara på det klara med att sådant icke varit avsikten och att sådant icke får äga rum.

Genom utskottets förslag har man nu, såsom förut anförts, velat skapa ökade möjligheter att tillmötesgå meningar, som råda ute i landet, velat öka intresset omkring riksdagens arbete och ökat möjligheterna till samarbete mellan regering och riksdag. Alldeles särskilt har jag velat vara med om detta, för att man icke på oppositionshåll skall kunna komma och säga, att här har man strypt en så enkel begäran, som från det hållet framförts.

Då här klandrats en mycket försiktig admonition till kammarens ledamöter att i sådana här saker icke ställa till med debatter i onödan, tycker jag, att det är att gå tämligen långt. Herr Hallén vet mycket väl, att förslag framförts om att man skulle *förbjuda* debatter i samband med frågors framställande, m. a. o. att ingen annan än den, som framställt frågan, skulle få yttra sig. Detta har utskottet icke velat vara med om. Därom råder enhällighet. Man har trots, att det skulle vara nog med den givna fingervisningen. Jag tror för övrigt, att den ligger i linje med den mening, som många gånger tidigare uttalats här i kammaren, nämligen att icke genom lagbestämmelser hindra kammarens ledamöter att yttra sig, men väl försöka att inom respektive grupper och i umgänget i kammaren få fram den anda, som möjligen kan förkorta debatterna samt förhindra överflödigt långa anföranden. Jag tror således, herr talman, att utskottets förslag är ett försök, baserat på god vilja, att tillmötesgå önskemål, som äro befogade. Det är ett intresse för en demokratisk

Ang. ändrad lydelse av § 20 i kammarens ordningsstadga. (Forts.) församling att oppositionen får alla möjligheter att framföra sina synpunkter, och med hänsyn inte minst härtill tror jag, att man bör taga utskottets förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Flyg**: Herr talman! Jag vill såsom rätt flitig interpellant säga några ord i denna debatt.

Det är riktigt, som herr Hallén sagt, att vad utskottet föreslår icke är av någon nämnvärt revolutionerande karaktär och icke heller innebär någon nämnvärd ändring i hittills bestående former. När jag lyssnat till debatten mellan, å ena sidan, herr Hallén, som, utgående från sin kritik av det nu rådande tillståndet, yrkat avslag på föreliggande utskotts-förslag, och, å andra sidan, herr Fast, som i en replik till oppositionsmannen på Värmlandsbänken förklarade, att denna kritik av nuvarande förhållanden är utvecklad i utskottets utlåtande, som från samma utgångspunkt kommit till det förslag, som nu föreligger, då frågar jag mig, vad som egentligen skiljer de två motsatta grupperna i denna fråga. Vad som här är det vitala önskemålet — jag vågar säga, att jag tror mig kunna tala på hela riksdagens vägnar, om det än måhända är något djärvt att säga så — det är att få till stånd en större och mera levande kontakt mellan dem, som sitta på statsrådsbänken, och riksdagen — framför allt då andra kammaren, som utgör den direkta folkrepresentationen. Här möter oss, skulle jag tro, ett av den svenska demokratiens allvarligaste problem. Vad är det då, som jag syftar på? Jag syftar på den under senare år allt tydligare framträdande tendensen från regeringens sida att nonchalera riksdagen, att förbigå riksdagen, att betrakta riksdagen såsom visserligen någonting, som existerar, men mera såsom ett nödvändigt ont — en tendens, som svarar mot utvecklingen i länder, där parlamentet helt förintats eller ersatts med någon slags institution, som kallas för riksdag, men som i verkligheten ingenting annat är än en mekanisk apparat till vederbörande diktaturregerings förfogande. Detta är väl det allvarliga problemet i nuet.

Måhända kan man nu säga, att det är nödvändigt att anföra bevis, då man faller ett sådant påstående. Det skulle jag, herr talman, kunna göra genom att peka på några under senare år inträffade händelser, där riksdagens ord och riksdagens mening i vitala frågor icke alls ifrågasatts från regeringshåll eller från vederbörande statsråds sida. Jag erinrar, utan att nämna det speciella fallet, om ett tillfälle för endast ett par år sedan, då riksdagen i efterhand fick intaga en godkännande ståndpunkt till en åtgärd, som regeringen för sitt vidkommande behagat fatta beslut om, men först senare funnit för gott att komma till riksdagen och be att få dess sanktion på. Jag erinrar om huru- som interpellationer framstälts från olika håll — jag talar icke alls i egen sak — som icke ens, herr Hallén, blivit besvarade någon gång i lövsprickningen, utan som uteslutande fått stanna i kammarens protokoll för det sammanträde, där interpellationen framstälts. Man kan ju säga, att det i så fall gällt okynnesinterpellationer, men då svarar jag, att det är nog ett högst relativt begrepp, man då använder sig av. De frågor, som framstälts, ha alla varit av ett synnerligen allmänt intresse, av ett mycket aktuellt intresse, men de ha icke besvarats.

Med vad som nu föreslås avhjälpes icke detta vitala missförhållande. Jag vet icke, herr talman, huruvida man skulle kunna uttala den förhoppningen, att herr Halléns röst i dagens debatt, därför att herr Hallén är en ledamot

Ang. ändrad lydelse av § 20 i kammarens ordningsstadga. (Forts.)
av det större regeringspartiet, möjligen skulle kunna inge en liten förhoppning om att det blir bättre i fortsättningen, med andra ord, att man får en ändring till stånd.

Herr Hallén uttalade sig om sådana byråkratiska metoder, som att man mobiliserade statssekreterare o. s. v. Jag intresserar mig mindre för dessa byråkratiska metoder och det sätt, varpå vederbörande statsråd framställer sitt svar. Jag intresserar mig mindre för, om statsrådet läser upp det från papperet med högre eller lägre röst. Det betyder mera, att riksdagens auktoritet icke utan vidare nonchaleras. Ty märk väl, en interpellation, som är framställd och godkänd av vederbörande kammare, är från det ögonblicket icke en enskild interpellants fråga utan en kammarens fråga till ett statsråd, som vederbörande statsråd sedan utan vidare underlåter att besvara. Detta är, skulle jag tro, det vitala. Kunde man få till stånd den ändringen, att man alltid kunde räkna med ett svar på en framställd fråga, hade vi vunnit den behövliga ändringen.

Det förslag, som detta utlåtande innehåller, ändrar i sak ingenting i här påtalade förhållanden. Det betyder allenast en liten formell ändring. Situationen kan emellertid lika fullt även i fortsättningen bli densamma, såvida icke riksdagen förstår att vid de tillfällen, då den har möjlighet därtill, hävda sin auktoritet icke såsom ett organ för regeringen, som regeringen kan behandla hur som helst, utan som en folkrepresentation, som är den verkliga makt-havaren och som regeringen har att respektera.

Herr Fast: Herr talman! Jag kanske bör säga, med anledning av den debatt, som nu senast förts, att utskottet icke avsett en verklig reglering i fråga om statsrådets svar eller huruvida de vilja besvara vare sig en interpellation eller en fråga. Om detta skall kunna regleras, måste mycket vittgående ändringar i grundlagarna vidtagas, och därvidlag tror jag mig kunna försäkra kammaren, att någonting sådant kommer att röna ett bestämt motstånd från det utskott, som har att behandla dylika ärenden. Det är således här icke fråga om något inkräktande på statsråds rätt att avgöra, huruvida en fråga är av den beskaffenhet, att den bör besvaras eller icke, utan vad utskottet med sin kritik velat få fram är, att ett snabbare förfarande om möjligt bör komma till stånd, och icke någon ny reglering.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hallén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller enskilda utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markbyten mellan kronan och Borås stad;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av mark för utvidgning av Bodens ingenjörkårs broslagningsplats vid Ängesholmen;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av medel ur Stockholms varvs byggnadsfond för inköp av en villabyggnad å Stora Fjärderholmen;

nr 145, i anledning av väckta motioner om flyttningersättning åt fanjunkaren i Norrbottens regementes reserv K. Swedberg;

nr 146, i anledning av väckt motion om anslag till inköp av livsmedel att ställas till Barcelonaregeringens förfogande;

nr 147, i anledning av riksdagens år 1937 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1936—30 juni 1937;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av konsthögskolan m. m.;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till vissa byggnader för folkskoleväsendet;

nr 150, i anledning av väckt motion om ersättning till Hablingbo kommun och Gotlands läns landsting för vissa sjukvårdskostnader; och

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av aktier i Landskrona—Lund—Trelleborgs järnvägsaktiebolag;

andra lagutskottets utlåtande, nr 52, i anledning av dels Kungl. Maj:ts särskilda propositioner med förslag till sjöarbetstidslag m. m. och förslag till lag angående ändrad lydelse av 10, 23, 51 och 73 §§ sjömanslagen den 15 juni 1922 (nr 270), dels ock i ämnet väckta motioner;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående sjukhussysslomännens kompetens och anställningsförhållanden m. m.;

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående åtgärder för säkrande av tillgången på kvinnlig arbetskraft i hemmen och i lantushållen m. fl. verksamhetsområden; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion angående beredande på statens bekostnad åt änkor i mindre bemidlade dödsbon av sakkunniga biträden vid boutredning och i samband därmed stående angelägenheter.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 307, angående försvarsberedskapens omedelbara stärkande, nämligen:

nr 498 av herr *Flyg m. fl.*; och

nr 499 av herr *Åqvist m. fl.*

Herr *Johanson* i Huskvarna avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 500, om visst tillägg till omsättnings- och utskänkningsskatten å spritdrycker för partiell finansiering av det i Kungl. Maj:ts proposition, nr 307, angående försvarsberedskapens omedelbara stärkande äskade anslaget.

Vidare avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 286, med förslag till lag om semester *m. m.*, nämligen:

nr 501 av herrar *Lindberg* i Stockholm och *Cruse*; och

nr 502 av herr *Aqvist m. fl.*

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Blomquist</i>	under	3 dagar fr. o. m.	den 15 maj,
› <i>Hammarlund</i>	›	4 › ›	› 16 ›
› <i>De Geer</i> i Lesjöfors	›	2 › ›	› 16 ›
› <i>Johansson</i> i Mysinge	›	2 › ›	› 16 ›
fru <i>Björck</i>	›	2 › ›	› 16 ›
herr <i>Karlsson</i> i Grängesberg	›	4 › ›	› 16 ›
› <i>Sundström</i> i Vikmanshyttan	›	4 › ›	› 16 ›
fru <i>Johansson</i>	›	2 › ›	› 15 ›
herr <i>Hellberg</i>	›	den 16 maj,	
› andre vice talmannen <i>Magnusson</i>	›	2 dagar fr. o. m.	den 15 maj,
› <i>Ericson</i> i Boxholm	›	3 › ›	› 15 ›
› <i>Mäler</i>	›	2 › ›	› 17 ›
› <i>Hedlund</i> i Häste	›	2 › ›	› 15 ›
› <i>Johanson</i> i Huskvarna	›	3 › ›	› 15 ›
› <i>Hedlund</i> i Östersund	›	2 › ›	› 15 ›
› <i>Närlinge</i>	›	2 › ›	› 15 ›
› <i>Kyling</i>	›	den 16 maj,	
› <i>Johansson</i> i Onsjö	›	3 dagar fr. o. m.	den 16 maj,
› <i>Landgren</i>	›	3 › ›	› 17 ›
› <i>Nilson</i> i Eskilstuna	›	2 › ›	› 15 ›
› <i>Johansson</i> i Öckerö	›	2 › ›	› 16 ›
› <i>Hermansson</i>	›	2 › ›	› 15 ›
› <i>Andersson</i> i Dunker	›	2 › ›	› 15 ›
› <i>Casenberg</i>	›	2 › ›	› 16 ›
› <i>Hoppe</i>	›	3 › ›	› 15 ›
fröken <i>Öberg</i>	›	2 › ›	› 16 ›
herr <i>Wolgast</i>	›	3 › ›	› 15 ›
› <i>Janson</i> i Frändesta	›	2 › ›	› 15 ›
› <i>Olsson</i> i Mellerud	›	2 › ›	› 15 ›
› <i>Johansson</i> i Djursnäs	›	2 › ›	› 15 ›
› <i>Fredberg</i>	›	2 › ›	› 15 › och
› <i>Jonsson</i> i Eskilstuna	›	2 › ›	› 15 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.10 e. m.

In fidem
Sune Norrman.